

**Aplikace § 8 odst. 5 zákona
o trestní odpovědnosti právnických osob
a řízení proti nim**

Průvodce právní úpravou pro státní zástupce

TŘETÍ, PŘEPRACOVANÉ VYDÁNÍ

NEJVYŠŠÍ STÁTNÍ ZASTUPITELSTVÍ

V Brně dne 9. listopadu 2020
1 SL 113/2020

Obsah

Předmluva	3
1 Předpoklady trestní odpovědnosti právnické osoby	6
2 Právní konstrukce § 8 odst. 5 ZTOPO	10
3 Hlediska použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO	14
4 Pravidla dokazování v souvislosti s § 8 odst. 5 ZTOPO	20
5 Charakteristika compliance management systému	22
6 Vyhodnocení compliance management systému	31
Závěr	40

Předmluva

1. Na základě novely provedené zákonem č. 183/2016 Sb., která nabyla účinnosti 1. 12. 2016, byl do právní úpravy vložen institut označovaný jako exkulpace (vyvinění) z trestní odpovědnosti právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 5 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZTOPO“), podle něhož se právnická osoba trestní odpovědnosti podle § 8 odst. 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.
2. NSZ považovalo za důležité věnovat uvedené novele zvýšenou pozornost, jestliže prostřednictvím poslanecké iniciativy – oproti původnímu návrhu vlády – prosadila určitou podobu exkulpace z trestní odpovědnosti právnické osoby, tedy problematiku novou, v odborných pramenech nezmapovanou, která skrývala potenciál dopadu na vyvozování rozsahu trestní odpovědnosti právnických osob. U státního zastupitelství se projevila v opatřeních po linii organizační, analytické, metodické a vzdělávací.
3. Materiál „*Aplikace § 8 odst. 5 zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim*“ představuje metodický návod a je určený jako **praktická pomůcka k zohlednění podstatných okolností při posuzování trestní odpovědnosti právnických osob v působnosti orgánu veřejné žaloby**. Jakkoli by šlo vznést námítky ke zvolené legislativní podobě tohoto ustanovení, bylo potřeba se s ním bezprostředně vypořádat, k čemuž NSZ přistoupilo aktivně se záměrem rozebrat tuto oblast a podchytit činnost státních zástupců.
4. **První vydání** materiálu NSZ bylo vydáno **v listopadu 2016** (1 SL 123/2016), tedy ještě v čase nadcházející účinnosti novely, která tento institut zavedla do českého právního řádu. Vybavoval státního zástupce základní orientací ve stěžejních otázkách posuzované problematiky, jakým bylo legislativní zakotvení, zvláštní subjektivní odpovědnost právnické osoby v trestním právu, srovnání s liberací právnické osoby za správní delikty, specifický důvod vyvinění právnické osoby uvedený již v § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO a mantinely vyvinění právnické osoby podle § 8 odst. 5 ZTOPO.
5. S časovým odstupem jednoho a tři čtvrtě roku od prvního vydání byla NSZ shledána potřeba aktualizovat informační základnu a obohatit ji o získané poznatky. **Druhé, upravené a doplněné vydání ze srpna 2018** (1 SL 141/2017) zevrubněji rozvedlo pasáže o mantinelech zbavení trestní odpovědnosti právnické osoby, včetně posuzování hledisek a opatření. Rozebrána byla oblast compliance management systému i se zahrnutím mezinárodních zdrojů a zahraničních srovnání, jakož i důležitá (první) tuzemská rozhodnutí odhalující praktický náhled na akceptovaný či již neakceptovaný přístup k možnostem vyvinění právnické osoby z trestní odpovědnosti.
6. **Nynější třetí, přepracované vydání z listopadu 2020** (1 SL 113/2020) **navazuje na předcházející a rozpracovává materiál směrem ke zdokonalování postupů při vyhodnocování compliance management systémů**. Vysvětluje předpoklady

spáchání trestného činu právnickou osobou s důrazem na konstrukci exkulpace, resp. negativní podmínky přičitatelnosti trestní odpovědnosti právnické osoby podle § 8 odst. 5 ZTOPO. Objasňuje právní rámec použitelnosti dotčeného ustanovení zákona a **předkládá praktická doporučení pro postup orgánů činných v trestním řízení**. Nabízí otázky, které státní zástupci mohou využít při vyhodnocování compliance management systému a jeho fungování. Využívá přitom též poznatky z nejnovější judikatury a aktuálních mezinárodních standardů věnovaných předcházení vzniku trestní odpovědnosti právnických osob.

7. Rovněž toto vydání materiálu NSZ je **primárně adresované státním zástupcům a určené pro jejich potřeby**. Nicméně i tentokrát je na dobrovolném základu a při vyzvednutí preventivního efektu poskytován odborné a laické veřejnosti k využití. **Právnické osoby, jejich management, právní aparát a obhajoba se tak mohou seznámit s pohledem státního zastupitelství na § 8 odst. 5 ZTOPO**, tj. vědět předem, co lze očekávat od činnosti veřejné žaloby, a jak na tuto oblast současně nahlíží. Jakým způsobem s takovými informacemi pracovat, záleží na úvaze každého adresáta. Jistě ale může sloužit i jako inspirační zdroj pro právnické osoby k zlepšování compliance management systémů a motivovat je k posilování compliance kultury v tuzemských podmínkách. Materiál je volně dostupný na webových stránkách NSZ (<https://verejnazaloba.cz>).
8. Je třeba poukázat, že aplikace § 8 odst. 5 ZTOPO byla **průběžně diskutována na compliance konferencích** a dalších odborných fórech konaných za účasti zástupců soukromého sektoru i se zahraničním angažmá – právníků, manažerů, auditorů aj., za účelem zvyšování povědomí o dopadech právní úpravy, ale i zohlednění zkušeností získaných při jejím používání.
9. Přínos aktivit NSZ dosud uskutečněných na poli compliance ocenila např. mezinárodní hodnotící skupina Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD) v rámci 4. fáze vzájemných hodnocení týkajících se implementace Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích a souvisejících nástrojů. V roce 2019 udělila nejvyšší skóre k plnění doporučení v této oblasti ze strany státního zastupitelství.
10. Jelikož si oblast compliance celkově zaslouhuje diskuzi napříč veřejným a soukromým sektorem, je namístě i zdůraznit, že díky iniciativě NSZ probíhají na dané téma **pravidelná jednání u tzv. kulatého stolu**. Kromě zástupců z NSZ, Nejvyššího soudu a Policie ČR se jich zúčastňují zástupci z řad České compliance asociace, České advokátní komory, České bankovní asociace, Hospodářské komory ČR, Svazu průmyslu a dopravy ČR, Svazu měst a obcí ČR, Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže, Unie podnikových právníků ČR, Českého institutu interních auditorů, Právnické fakulty Univerzity Karlovy a obchodních korporací. Ukazují na vhodnost kontinuálního přístupu a mezioborovou výměnu informací. NSZ si považuje erudované a poctivé kompetence odborníků, kteří umějí sdílet zkušenosti a artikulovat úskalí, s nimiž podniková praxe může přicházet do kontaktu v rámci adaptace na existenci § 8 odst. 5 ZTOPO, jakkoli se nemusí pokaždé shodovat s pohledem NSZ.
11. Hlavními zpracovateli předloženého materiálu byli JUDr. Juraj Szabó, Ph.D., analytik NSZ, dříve ředitel právních a compliance útvarů v podnikovém sektoru,

a JUDr. Jakub Chromý, Ph.D., MBA, státní zástupce NSZ. Vychází také z dřívější verze zpracované v součinnosti s Mgr. Jitkou Logesovou, advokátkou se specializací na risk a compliance služby včetně interních investigací.

- 12.** Poděkování patří všem, kteří sdělili svoje poznatky a připomínky ohledně materiálu, čímž také přispěli k jeho zkvalitnění.
- 13.** Materiál vychází z právního stavu účinného ke dni 1. 11. 2020.

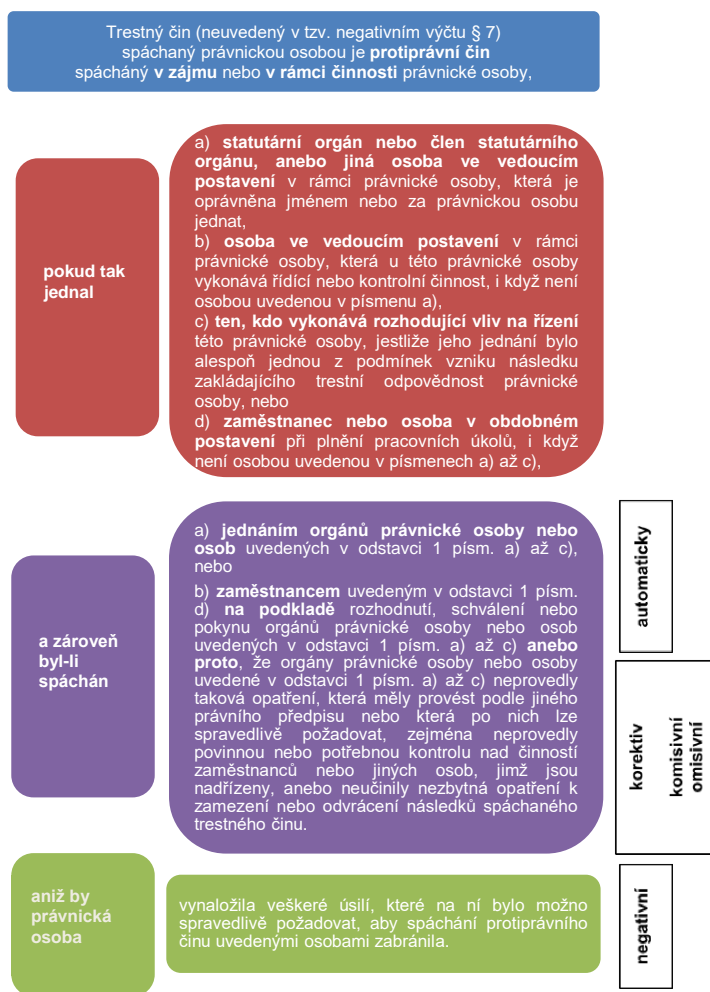
1 Předpoklady trestní odpovědnosti právnické osoby

1. Právnická osoba představuje uměle vytvořenou entitu, která je rozdílná od fyzické osoby. Zavedení trestní odpovědnosti právnických osob sleduje účelnou zábranu nelegální činnosti korporací a nástup specifických prostředků vedoucích k jejich postihu. **Spáchání trestného činu právnickou osobou vyžaduje kumulativní splnění následujících předpokladů: jde o protiprávní čin nesoucí znaky trestného činu neuvedeného v tzv. negativním výčtu podle § 7 ZTOPO, protiprávní čin je spáchán v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby, je spáchán osobou uvedenou v § 8 odst. 1 písm. a), b), c) nebo d) ZTOPO a takový protiprávní čin musí být přičitatelný právnické osobě podle § 8 odst. 2 ZTOPO.**
2. K popsaným předpokladům spáchání trestného činu právnickou osobou je přidáván ještě další předpoklad, že právnické osobě nebude svědčit zbavení se odpovědnosti ve smyslu § 8 odst. 5 ZTOPO.
3. Je přitom evidentní, že **sama právnická osoba trestný čin nepáchá, nýbrž ten se právnické osobě přičítá za určitých podmínek.** Odvíjí se od vymezení okruhu fyzických osob, jejichž protiprávní činy mohou založit trestní odpovědnost právnické osoby. Takové fyzické osoby mohou protiprávní čin spáchat samostatně, jednat společně či ve vzájemné návaznosti. **Koncept přičitatelnosti spočívá v tom, že právnické osobě se přičítá protiprávní čin, který byl spáchán v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti (do 30. 11. 2016 též protiprávní čin spáchaný jejím jménem) některou z osob vyjmenovaných v § 8 odst. 1 písm. a) až d) ZTOPO, a to v případě osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO bez dalšího (automaticky) a v případě zaměstnance právnické osoby nebo osoby v obdobném postavení za přistoupení korektivu podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.**¹ Jinou optikou vyjádřeno, zatímco § 8 odst. 1 ZTOPO zakládá formální podmínku přičitatelnosti, § 8 odst. 2 ZTOPO dodává materiální podmínku vytýkatelnosti. Navíc lze dodat, že v rámci přičitatelnosti se přičítá nejen jednání, resp. spáchání protiprávního činu, nýbrž také forma zavinění ve vztahu ke konkrétní skutkové podstatě.² Rozebírané předpoklady trestní odpovědnosti právnické osoby znázorňuje schéma č. 1.

¹ Viz především ŠÁMAL, P. et al. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 186 a násl.; FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 36 a násl.

² JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice. Problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019, s. 81 a 203.

Schéma č. 1: Předpoklady trestní odpovědnosti právnické osoby

Zdroj: Vlastní zpracování NSZ

4. Korektiv podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO spojuje fyzickou osobu a právnickou osobu s trestným činem v souvislosti se zmiňovanou přičitatelností trestného činu. Pro vznik trestní odpovědnosti právnické osoby je třeba prokázat, že protiprávní čin byl spáchán zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení a zároveň, že buď tyto osoby tak činily na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánu právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO (komisivní varianta), anebo tyto subjekty neprovedly povinnou nebo potřebnou kontrolu či nečinily nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu (omisivní varianta). **Druhá z těchto variant podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO vytýká nečinnost orgánům právnické osoby nebo dalším vyjmenovaným osobám, nakolik právnická osoba odpovídá za nezvládnutí rizika z provozování právnické osoby, zanedbání či odevzdanosti realizace dohledu a kontroly.** Označován je za specifický důvod exkulpace (vyvinění) trestní odpovědnosti právnické osoby zahrnutý do vlastní definice přičitatelnosti. O zbylou kategorii, představující či tvořící orgán právnické osoby neboli vyšší vedení právnické osoby, se zde nejedná. Aby se právnická osoba vyhnula trestní odpovědnosti a zůstalo jenom u excesu podřízené osoby – zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení, jsou na ni kladeny požadavky k učinění určitých opatření. Spadají sem povinnosti řádného řízení a kontroly, včetně

povinností k předcházení páchaní trestné činnosti v rámci právnické osoby.³ Kontrolní činnost se považuje za součást činnosti, v níž může být shledána odpovědnost právnické osoby za trestný čin. Neomezuje se na opatření, k nimž jsou orgány právnické osoby povinny ze zákona, ale vztahuje se rovněž na další opatření, jejichž provedení lze po nich spravedlivě požadovat.

5. Trestní odpovědnosti právnické osoby nebrání nezjištění konkrétní fyzické osoby jednající způsobem uvedeným v § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO. Musí být však zřetelné, že k jednání konkrétně neztotožněné osoby v konkrétním postavení podle § 8 odst. 1 ZTOPO skutečně došlo, a to v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby.⁴ Vztah trestní odpovědnosti právnické osoby k trestní odpovědnosti fyzické osoby je vymezen jako **souběžný, samostatný a nezávislý odpovědnostní vztah**. Trestní odpovědností právnické osoby není dotčena trestní odpovědnost fyzických osob uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO, což platí i naopak. Jestliže byl trestný čin spáchán společným jednáním více osob, z nichž alespoň jedna je osoba právnická, odpovídá každá z nich jako by trestný čin spáchala sama.
6. Předpoklady spáchání protiprávního činu v zájmu právnické osoby, resp. v rámci činnosti právnické osoby, vylučují vyvození trestní odpovědnosti právnické osoby za excesy jednajících fyzických osob, jejichž protiprávní činy jsou právnické osobě jinak přičitatelné. **Pokud je trestný čin spáchán proti zájmům nebo na úkor právnické osoby, zpravidla nelze dovodit trestní odpovědnost poškozené právnické osoby.** Zůstává u odpovědnosti konkrétní jednající fyzické osoby, jež se dopustila excesu, bez požadované souvislosti s právnickou osobou. Trestní odpovědnost právnické osoby v případech, kdy jde zjevně o jednání fyzické osoby – byť fakticky spáchané v rámci právnické osoby – namířené proti právnické osobě, nelze shledat pro rozpor se zákonem.
7. Se zřetelem k uvedenému se nabízí poukázat především na závěry vyplývající z rozhodnutí Nejvyššího soudu publikovaném pod č. 23/2016 Sb. rozh. tr.:

„I. Protiprávní čin je spáchán v zájmu právnické osoby ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO, má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoliv jinou výhodu. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka

³ FOREJT, P., HABARTA, P., TREŠLOVÁ, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem. Praha: Linde Praha, 2012, s. 81 a násl. ŠÁMAL, P. et al. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 217 a násl.

⁴ Viz např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2018 sp. zn. 3 Tdo 487/2018, publikované pod č. 37/2019 Sb. rozh. tr.: „(...) k tomu, aby protiprávní čin nezjištěné fyzické osoby založil trestní odpovědnost právnické osoby podle § 8 odst. 3 ZTOPO, nestačí závěr, že taková fyzická osoba jednala v zájmu právnické osoby ve smyslu návětí § 8 odst. 1 ZTOPO. K trestní odpovědnosti právnické osoby nepostačuje ani alternativní závěr, že nezjištěná fyzická osoba jednala v zájmu právnické osoby nebo v rámci její činnosti v některém (blíže neurčeném) z postavení podle § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO, ale musí být učiněn jednoznačný závěr podložený odpovídajícím skutkovým zjištěním, že tato fyzická osoba jednala buď v některém z postavení předpokládaných v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO anebo v postavení podle § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, a že v důsledku toho je spáchaný čin přičitatelný právnické osobě podle § 8 odst. 2 písm. a) ZTOPO, anebo podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. To platí i za situace, má-li být právnická osoba spolupachatelem nebo účastníkem na trestném činu jiné osoby.“

právnícké osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právnícké osoby. Jestliže tedy např. jediný společník právnícké osoby – společnosti s ručením omezeným – řídil její motorové vozidlo, jímž vykonal jízdy výlučně pro své soukromé účely a svůj osobní prospěch, ač mu byl pravomocným a vykonatelným rozhodnutím soudu uložen trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení motorových vozidel, nejde o čin spáchaný v zájmu právnícké osoby, a právnícká osoba se jím proto nemůže dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku.

II. Zavinení právnícké osoby ve vztahu k některému z trestných činů vymezených v § 7 ZTOPO (ve znění před novelou č. 183/2016 Sb.) je třeba odvozovat od zavinení fyzické osoby, která při páchání trestného činu jednala jménem právnícké osoby nebo v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti ve smyslu § 8 odst. 1 ZTOPO, nikoliv od zavinení fyzické osoby oprávněné činit v řízení úkony za právníckou osobu, jde-li o odlišné fyzické osoby.“

- 8.** Dále je namístě poukázat na rozhodnutí Nejvyššího soudu publikované pod č. 29/2017 Sb. rozh. tr., podle něhož **pokud je právnícká osoba zneužita ke spáchání trestného činu fyzickou osobou za ni jednající, zpravidla nelze dovést spáchání trestného činu touto právníckou osobou.**

„Pro závěr, že za určitý trestný čin nese trestní odpovědnost právnícká osoba, nestačí, že jde o trestný čin neuvedený ve výjimkách podle § 7 ZTOPO a že protiprávní čin spáchala fyzická osoba uvedená v § 8 odst. 1 ZTOPO v zájmu právnícké osoby nebo v rámci její činnosti. Tento čin totiž musí být přičitatelný dané právnícké osobě podle § 8 odst. 2 ZTOPO, což kromě uvedeného znamená, že jde o takové jednání fyzické osoby, které je svým obsahem a účelem i jednáním právnícké osoby navenek. K trestní odpovědnosti právnícké osoby postačí i jen jeden z alternativně stanovených vztahů jednání některé z osob uvedených v § 8 odst. 1 ZTOPO k právnícké osobě, tedy jednání takové fyzické osoby v zájmu právnícké osoby nebo v rámci její činnosti. Právnícké osobě nelze přičítat trestný čin ve smyslu § 8 odst. 2 ZTOPO, pokud jednající fyzická osoba spáchala protiprávní čin fakticky v rámci činnosti právnícké osoby, ale na úkor této právnícké osoby. V takovém případě sice platí, že právnícká osoba obecně odpovídá za volbu fyzických osob oprávněných za ni jednat, avšak byla-li právnícká osoba zneužita ke spáchání trestného činu fyzickou osobou jednající za ni, zpravidla není možno dovést spáchání trestného činu i touto právníckou osobou.“

2 Právní konstrukce § 8 odst. 5 ZTOPO

1. Ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO přináší další, negativně formulovaný předpoklad spáchání trestného činu právnickou osobou, který zní: *„Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila.“* Právnické osoby se pohybují v prostředí, v němž jsou vystaveny různým vlivům včetně legislativních. Je proto třeba vzít v potaz rovněž dopady zavedení modelu pravé trestní odpovědnosti právnických osob do právního řádu České republiky, což **po právnické osobě zvláště vyžaduje, aby identifikovala, analyzovala a ošetřila svoji činnost ve vazbě na význam § 8 odst. 5 ZTOPO. Cílem zákona není trestat dobře spravované právnické osoby, ale má je motivovat, aby vyvinuly maximální úsilí a přijaly adekvátní opatření pro zabránění, resp. minimalizaci rizika spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 ZTOPO.**
2. Zmiňovaný požadavek *„vynaložení veškerého úsilí, které bylo možné na právnické osobě spravedlivě požadovat“* se nově neobjevuje až s trestní odpovědností právnických osob, resp. s nabytím účinnosti ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO. Takový požadavek je v obecné rovině součástí **péče řádného hospodáře** a tedy součástí povinností členů statutárních, kontrolních a dalších orgánů právnických osob. Vzhledem k protiprávní činnosti uvedených osob totiž může právnická osoba – byť by nebyla trestně stíhána – utrpět i jinou újmu, např. v důsledku poškození reputace nebo odčerpání výnosů z trestné činnosti. Řádný hospodář má vědět, co se v jím spravované právnické osobě děje, a přijímat potřebná opatření, aby zabránil vzniku újmy vůči právnické osobě, kterou spravuje a zastupuje. Péče řádného hospodáře zahrnuje povinnost uskutečňovat právní jednání pečlivě a s potřebnými znalostmi⁵ a vždy se zkoumá takový standard péče, který by v obdobné situaci vynaložila jiná osoba v obdobném postavení (§ 52 odst. 1 zákona o obchodních korporacích).
3. **Ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO je pojímáno jako exkulpační důvod (vyvinění) z trestní odpovědnosti právnické osoby.** Tam, kde jde o subjektivní odpovědnost, resp. je odvozována od zavinění fyzické osoby, se užívá pojmu exkulpace, resp. exkulpační důvod, např. ve srovnání s objektivní odpovědností právnické osoby za přestupek, kde je možná liberace.
4. Šlo by přesněji hovořit o **nepřičtení trestní odpovědnosti právnické osobě**, na což poukazuje doktrinální výklad nikoli dokonale legislativně vyjádřeného § 8 odst. 5 ZTOPO: *„Nesprávně se v této souvislosti používá dikce: „Právnická osoba se trestní odpovědnosti podle odstavců 1 až 4 zproští...“, což by mohlo nasvědčovat*

⁵ Požadavek výkonu funkce s péčí řádného hospodáře obsahuje § 159 občanského zákoníku. Podle prvního odstavce tohoto ustanovení platí, že kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky. Zákon o obchodních korporacích upřesňuje péči řádného hospodáře v § 51 a násl., a to v podobě pravidel týkajících se obchodních korporací. Pravidla podnikatelského úsudku a pokynu nejvyššího orgánu ve smyslu § 51 odst. 1 ZTOPO znamenají, že pečlivě a s potřebnými znalostmi jedná ten, kdo mohl při podnikatelském rozhodování v dobré víře rozumně předpokládat, že jedná informovaně a v obhajitelném zájmu obchodní korporace. To neplatí, pokud takovéto rozhodování nebylo učiněno s nezbytnou loajalitou.

přístupu, že nejprve je třeba jednání orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až d) právnické osobě ve smyslu § 8 odst. 2 přičíst, a následně teprve zkoumat možnost zproštění její trestní odpovědnosti, ač je zcela zřejmé, že zákonodárce měl na mysli „vyvinění“ či ještě přesněji „nepřičtení“ trestní odpovědnosti právnické osobě, což vyplývá z toho, že toto ustanovení používá dikci „...aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v odstavci 1 zabránila“. V takovém případě trestní odpovědnost právnické osoby vůbec nevzniká, neboť nemůže být přičteno jednání některého z uvedených orgánů nebo některé z uvedených osob v § 8 odst. 1 písm. a) až d), přičemž toto je ještě umocněno tím, že u osob (zaměstnanců) vymezených v písm. d) § 8 odst. 1 se úprava vyvíňujících okolností, jak již bylo uvedeno, v podstatě dubluje.⁶ Exkulpace (vyvinění) se užívá u odpovědnosti s presumovaným zaviněním, má-li dotčený subjekt možnost prokázat, že tato domněnka nenastoupí, neboť porušení povinnosti nezavinil, např. u občanskoprávní odpovědnosti za škodu. Lze tedy přijmout též vysvětlení, podle něhož představuje § 8 odst. 5 ZTOPO další **podmínku přičitatelnosti protiprávního činu právnické osobě**, a sice podmínku **negativní**, protože opačně by za splnění zbývajících předpokladů vznikla trestní odpovědnost právnické osoby, dále **objektivní**, není-li zavinění rozhodné, jakož i **komisivní**, vyžaduje-li vynaložení aktivity po právnické osobě.⁷

5. **Ustanovením § 8 odst. 5 ZTOPO je poskytován prostor pro aktivitu právnické osoby s tím, že dovoluje její vynaložení zohlednit v základech trestní odpovědnosti, resp. úvaze o vině, navzdory spáchání trestného činu, který jí má být přičítán.** Pokud právnická osoba, potažmo statutární orgány a další řídicí a kontrolní orgány právnické osoby, resp. další osoby ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, vynaloží veškeré úsilí, které lze na nich spravedlivě požadovat, nebude právnická osoba trestně odpovědnou. Zůstane u trestněprávního excesu osob podle § 8 odst. 1 ZTOPO, s trestní odpovědností pouze fyzické osoby, která trestný čin spáchala, anebo zcela bez trestní odpovědnosti v případě neustanovené osoby.
6. Zákon nezná legální definici pojmu „vynaložení veškerého úsilí, které bylo možné na právnické osobě spravedlivě požadovat“. V textaci normy ani zákonodárce neuvádí – např. prostřednictvím pozitivního či negativní výčtu – typické prvky, které by adresátům mohly objasňovat, kdy je přípustná či vyloučená klauzule § 8 odst. 5 ZTOPO. Pod pojmem „vynaložení veškerého úsilí, které bylo možné na právnické osobě spravedlivě požadovat“ lze podle názoru NSZ rozumět **tvorbu, uplatňování a prosazování účinných opatření, jejichž smyslem je zvládnout existující a budoucí rizika vyvolávající, usnadňující nebo podporující páchaní trestných činů, které mohou být právnické osobě přičítány (trestněprávní riziko), a tím zamezit spáchání trestného činu, resp. vyloučit nástup trestní odpovědnosti** (tato opatření tvoří obsah compliance management systému – viz kapitola 5).

⁶ ŠÁMAL, P. et al. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 230.

⁷ ČEP, D. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 350. K dalším výhradám k legislativní podobě tohoto ustanovení např. JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob v České republice. Problémy a perspektivy. Praha: Leges, 2019, s. 81 a násl.; GŘIVNA, T., ŠIMÁNOVÁ, H. Příspěvek do diskuse o povaze ustanovení § 8 odst. 5 ZTOPO: úvaha nad možností zatížit obviněnou právnickou osobu důkazním břemenem. Trestní právo, 2018, č. 8, s. 8 a násl.

7. Hodnocení toho, co je „*vynaložením veškerého úsilí, které bylo možné na právnícké osobě spravedlivě požadovat*“, záleží na určení nejzazších hranic rozsahu a kvality aktivit požadovaných po právnícké osobě. **Podle NSZ jde o posouzení, jestli právnícká osoba aplikovala opatření, která odpovídají uznávaným a použitelným postupům ke zvládnutí trestněprávního rizika, současně vždy při zohlednění přiměřenosti konkrétních opatření u dané právnícké osoby.** Třebaže zákon nepředkládá vodítka, z nichž by se dalo usuzovat na aplikaci tohoto ustanovení v praktické rovině, mohou být nápomocná referenční hlediska, jimž je věnována podrobnější pozornost v kapitole 3.
8. **Skutečnost, že byl spáchán protiprávní čin fyzické osoby potencionálně přičitatelný právnícké osobě, neznamená automaticky, že právnícká osoba nevyložila veškeré úsilí, které lze na právnícké osobě spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila.** V praxi nelze očekávat, že sebedokonalejší úsilí právnícké osoby k minimalizaci vzniku trestné činnosti zaručí stoprocentní výsledek. I v případě existence adekvátních a účinných opatření tak může dojít k porušení povinnosti jednotlivce s následkem spáchání trestného činu. Trestný čin by v tomto případě neměl být přičítán právnícké osobě, pokud pachatel jednal svévolně, v podobě excesu.
9. Nabízí se zde poukázat na rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 21. 1. 2019 sp. zn. 7 T 11/2015, podle něhož: *„(...) každá případná opatření, která u právníckých osob mají zabránit trestné činnosti jejich zaměstnanců, budou vždy do určité míry nedostatečná a vždy lze najít způsob, jak tato opatření překonat. Nelze po právnícké osobě požadovat, aby u každého svého pracovníka měla další osobu, která by pracovníka kontrolovala a bránila mu v páchání trestné činnosti.“*
10. Vždy je **potřeba zohlednit míru úsilí věnovaného opatřením k zabránění spáchání předmětného protiprávního činu a možnostem jeho odhalení, a v čem tato opatření konkrétně spočívala.** Rovněž je potřeba se zabývat úsilím právnícké osoby směřujícím k adekvátním nápravným opatřením v reakci na spáchaný protiprávní čin, třebaže nedojde k naplnění podmínek exkulpace podle § 8 odst. 5 ZTOPO, případně účinné lítosti podle § 11 ZTOPO. I v těchto případech je namístě posoudit, zda a jak se právnícká osoba poučila z příslušného pochybení, a toto její úsilí zohlednit v rovině úvah o trestu. Za relevantní lze považovat úsilí směřující k prevenci trestné činnosti, které se projeví ve zlepšení existujících opatření, zavedení nových opatření, resp. v celkovém zdokonalení stávajícího či zavedení nového compliance management systému.
11. Je zřejmé, že zákon neuvádí a ani neodkazuje na **minimální standard**, při jehož dodržení by se mělo za to, že právnícká osoba nebude shledávána trestně odpovědnou. Stejně tak nejsou orgány činné v trestním řízení v tuzemských podmínkách ze zákona zmocněny k uvedenému postupu. Zůstává tudíž na volbě právnícké osoby, zda a jaká opatření – jako podklad pro případné vyloučení trestní odpovědnosti – přijme.⁸ **Konkrétní náplň opatření záleží jedině na právnícké osobě a musí vycházet z jejich potřeb, ale i z dalších principů tzv. lege artis, a proto musí sama posoudit jaká opatření má vykonat.** A to i s přihlédnutím

⁸ Přiměřeně rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 9. 2014 sp. zn. 4 As 123/2014 a rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 4. 2017 sp. zn. 57 A 36/2016.

k požadavkům regulatorního prostředí, jsou-li zvýšené nároky specificky stanoveny pro subjekty působící v odvětví bankovníctví, kapitálového trhu, zdravotnictví, energetiky, telekomunikací apod., a rovněž k obecným standardům a trendům v oblastech řízení a kontroly regulatorních a operačních rizik aplikovatelných na činnosti právnické osoby. Právnická osoba musí být schopna vysvětlit orgánům činným v trestním řízení, proč jsou podle ní přijatá opatření vhodná a dostatečná. V kapitole 5 je jako příklad komplexních opatření popsán **příkladný compliance management systém**, který vychází z mezinárodně uznávané praxe.

- 12.** Existuje rozdíl oproti odpovědnosti právnické osoby za přestupek, která je zásadně postavena na objektivní odpovědnosti. Vzhledem k eliminaci rizika nepřiměřené tvrdosti a nespravedlnosti,⁹ potažmo k protíváze vůči absolutní odpovědnosti, je stanovena možnost **liberace**, která vede ke zbavení odpovědnosti. Liberace sleduje zmírnění objektivní odpovědnosti právnické osoby. Jinak totiž k vyvození odpovědnosti právnické osoby postačí, že svým jednáním porušila nebo nesplnila povinnost stanovenou zákonem nebo na základě zákona uloženou. Zavinění se vůbec nezkoumá. Vzhledem k zákonu č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, který nabyl účinnosti 1. 7. 2017, došlo k jednotné a komplexní úpravě základů správněprávní odpovědnosti fyzických, právnických a podnikajících fyzických osob a řízení v těchto věcech. **Odpovědnost právnické osoby za přestupek předpokládá obecně formulovaný liberační důvod**, podobně jako tomu bylo v některých dřívějších složkových zákonech se specificky formulovanými liberačními důvody. Dochází zde ke zproštění odpovědnosti právnické osoby za přestupek (§ 21). Právnická osoba za přestupek neodpovídá, jestliže prokáže, že vynaložila veškeré úsilí, které bylo možno požadovat, aby přestupku zabránila. Formulována je také negativní situace, při které je liberace vyloučena. Právnická osoba se nemůže odpovědnosti za přestupek zprostit, jestliže z její strany nebyla vykonávána povinná nebo potřebná kontrola nad fyzickou osobou, která se za účelem posuzování odpovědnosti právnické osoby za přestupek považuje za osobu, jejíž jednání je přičitatelné právnické osobě, nebo nebyla učiněna nezbytná opatření k zamezení nebo odvrácení přestupku. Vynaložení veškerého úsilí ze strany právnické osoby zahrnuje opatření, která byla objektivně způsobilá provést, zejména zajištění dostatečné a pravidelné kontroly ze strany zaměstnavatele vůči svým zaměstnancům, různá preventivní opatření, ochranu majetku, úroveň řízení apod. Liberační důvod nebude dopadat na případy subjektivních hospodářských potíží, na případy, kdy překážky nesplnění povinnosti byla odpovědná osoba povinna překonat nebo odstranit (např. nedostatek úředního povolení) apod. Jestliže pro právnickou osobu nebylo při vynaložení veškerého úsilí možné, aby svoji povinnost splnila, nebude za to dovozována její odpovědnost za přestupek.¹⁰ **Liberační důvod, který vede ke zbavení odpovědnosti, musí tvrdit a prokazovat obviněný z přestupku, nikoli správní orgán, který posuzuje pouze jeho důvodnost.**

⁹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 25. 11. 1994 sp. zn. 6 A 12/1994.

¹⁰ Důvodová zpráva k § 21 zákona o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

3 Hlediska použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO

1. Právní rámec, v němž se odehrává použitelnost § 8 odst. 5 ZTOPO, mohou z pohledu NSZ přibližovat referenční hlediska, konkrétně hledisko funkční, materiální, časové, personální, potentní a procesní. Doplnují se a navazují na sebe. Zvažování těchto hledisek jednotlivě a ve svém souhrnu na pozadí konkrétních okolností trestní věci právnické osoby napomáhá určit možnosti aplikace § 8 odst. 5 ZTOPO. Rozvržení hledisek zobrazuje schéma č. 2.

Schéma č. 2: Hlediska použitelnosti § 8 odst. 5 ZTOPO

Zdroj: Vlastní zpracování NSZ

2. **Funkční hledisko** znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, je posuzováno ve vztahu k účelu opatření.
  - **Kontext právnické osoby z pohledu rizikové analýzy.** Každému nastavení relevantních opatření musí předcházet důkladná riziková analýza činností právnické osoby, na základě které právnická osoba identifikuje rizika, kterým je vystavena a definuje obsah a zaměření opatření, která budou způsobit zabránit spáchání protiprávního činu příslušnými osobami.
  - **Preventivní účel.** Opatření právnické osoby orientovaná na vyloučení, omezení a neutralizaci faktorů vedoucích ke spáchání protiprávního činu, který by měl být právnické osobě přičítán.
  - **Detekční účel.** Opatření právnické osoby orientovaná na zavedení a prosazování faktorů vedoucích k odhalení protiprávního činu, který by měl být právnické osobě přičítán.
  - **Reakční účel.** Opatření právnické osoby orientovaná na zavedení a vynucování faktorů vedoucích k postihu protiprávního činu, který by měl být právnické osobě přičítán.
3. **Materiální hledisko** znamená, že vynaložení veškerého úsilí bude třeba posuzovat se zvýrazněním spravedlivého požadavku.
4. V § 8 odst. 5 ZTOPO je materiální hledisko akcentováno druhou částí dotčených slov „na ní bylo možno spravedlivě požadovat“, oproti jinak známému sousloví „bylo

možno požadovat“. Do relevance se tímto dostává hodnocení konkrétních poměrů a možností dané právnické osoby. Tedy, zda určité opatření bylo ještě spravedlivě požadované, či nikoli, čímž jeho nesplnění nelze právnické osobě klást k tíži.¹¹

5. **Časové hledisko** znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, je třeba posuzovat ve vztahu k době, kdy byla opatření uskutečněna. Právnická osoba musí vynaložit předmětné úsilí ještě před spácháním trestného činu přičitatelného právnické osobě, jestliže nemá být trestně odpovědnou podle § 8 odst. 5 ZTOPO.
6. K existenci funkčních opatření detekční a reakční povahy bude zapotřebí i prokázat, zda a jak mohla právnická osoba protiprávní jednání odhalit a jakým způsobem na zjištěné protiprávní jednání zareagovala. Např. zda měla právnická osoba v rámci detekce možných pochybení zavedeny funkční kontrolní mechanismy, zda v reakci na zjištěná pochybení provedla interní šetření, a jaké důsledky z něj vyvodila.
7. Jinak následná opatření právnické osoby mohou mít význam z pohledu splnění podmínek **tzv. účinné lítosti** podle § 11 ZTOPO, která je přizpůsobena povaze právnické osoby, zejména jde-li o činnost kontrolních orgánů právnické osoby, které reagují na některý již spáchaný trestný čin, který jí má být přičítán, a jeho následek.
8. Vzhledem k tzv. účinné lítosti zaniká trestní odpovědnost právnické osoby, jestliže právnická osoba dobrovolně upustila od dalšího protiprávního jednání a
a) odstranila nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, anebo škodlivému následku zamezila nebo škodlivý následek napravila, nebo
b) učinila státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu o trestném činu oznámení v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem, mohlo být ještě odstraněno nebo škodlivému následku trestného činu mohlo být ještě zabráněno.
9. Splnění podmínky odstranění nebezpečí, zamezení či napravení škodlivého následku není třeba požadovat po osobě, jejíž jednání se právnické osobě přičítá, nýbrž může jít i o jinou osobu uvedenou v § 8 odst. 1 ZTOPO.¹² Pokud jsou dány podmínky stanovené zákonem, orgány činné v trestním řízení přihlíží k účinné lítosti z úřední povinnosti. Přesto u vyjmenovaných trestných činů je vyloučen zánik trestní odpovědnosti právnické osoby prostřednictvím účinné lítosti.¹³

---

¹¹ ČEP, D. Korekční prvky trestní odpovědnosti právnických osob a „zbavení se“ trestní odpovědnosti právnickou osobou. Právní rozhledy, 2017, č. 10, s. 352.

¹² KRATOCHVÍL, V. et al. Trestní právo hmotné. Obecná část. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 540.

¹³ Podle § 11 odst. 2 ZTOPO nezaniká trestní odpovědnost právnické osoby, spáchala-li trestný čin pletich v insolvenčním řízení podle § 226 trestního zákoníku, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže podle § 248 odst. 1 písm. e) trestního zákoníku, zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě podle § 256 odst. 3 nebo 4 trestního zákoníku, pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži podle § 257 odst. 1 písm. b) nebo c) trestního zákoníku, pletich při veřejné dražbě podle § 258 odst. 1 písm. b) nebo c) trestního zákoníku, přijetí úplatku podle § 331 trestního zákoníku, podplacení podle § 332 trestního zákoníku nebo nepřímého úplatkářství podle § 333 trestního zákoníku.

10. Kromě obecné účinné lítosti ve smyslu § 11 ZTOPO lze ve vztahu k právnické osobě aplikovat rovněž zvláštní případy účinné lítosti, samostatně upravené u některých trestných činů ve zvláštní části trestního zákoníku.
11. **Následná opatření právnické osoby, resp. opatření nezpůsobilá naplnit potenciál § 8 odst. 5 ZTOPO, lze však zohlednit při úvaze o použití některého z odklonů v trestním řízení – např. § 172 odst. 2 písm. c) trestního řádu, § 307 a § 309 trestního řádu nebo při soudní individualizaci sankce, potažmo úvaze o druhu a výměře trestu za trestný čin přičitatelný právnické osobě.**
12. Relevance uvedených opatření – vzhledem k novele provedené zákonem č. 333/2020 Sb. s účinností od 1. 10. 2020 – se navíc může odrážet v naplnění **podmínek podmíněného upuštění od výkonu zbytku vybraných trestů, které soudy ukládají právnickým osobám.** Takové podmíněné upuštění vede ke zkrácení trestu právnické osobě, kdy není nutné pokračovat v jeho dalším přímém výkonu.¹⁴ Lze jej učinit na základě soudního rozhodnutí vůči některým trestům výměrou ohraničených na časové období a po odpykání určité doby jejich výkonu. Podle § 22a odst. 1 ZTOPO může soud po výkonu poloviny trestu zákazu činnosti, zákazu držení a chovu zvířat, zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži nebo zákazu přijímání dotací a subvencí podmíněně upustit od výkonu jeho zbytku, **jestliže odsouzená právnická osoba v době výkonu trestu svou další činností prokázala, že dalšího výkonu tohoto trestu není třeba, zejména pokud doloží účinný soubor opatření zajišťujících dodržování právních norem a směřujících k předcházení trestné činnosti včetně provedených nápravných opatření vedoucích k zamezení rizika opětovného spáchání stejné nebo podobné trestné činnosti, za kterou byla odsouzena.**
13. Je pravomocí soudu zkoumat, jestli odsouzená právnická osoba respektovala uložený trest včetně dalších podmínek pro jeho výkon (případně se nedopustila jiné protiprávní činnosti), a předpoklad, že v souvislosti s tím se nedopustí ani trestného činu v budoucnu. Soud stanoví právnické osobě zkušební dobu, která je součástí rozhodnutí o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu. Jestliže právnická osoba vyhoví podmínkám spojeným s podmíněným upuštěním od výkonu zbytku trestu, jeho nevykonaná část bude prominuta. Podobu příkladné situace motivující právnickou osobu k využití možnosti rozhodnout o podmíněném upuštění od výkonu zbytku uloženého trestu vysvětluje zdůvodnění nové úpravy odkazem na řádné prosazování compliance přístupu: *„Zavádí se tak kvalifikovaný požadavek, aby právnická osoba doložila, že má dobře nastavený a funkční tzv. compliance program, tedy soubor opatření vedoucích k tomu, aby pokud možno k další trestné činnosti nedocházelo, případné excesy byly včas a účinně detekovány, oznamovány a byla podniknuta opatření zabraňující pokračování v trestné činnosti.“*
14. **Personální hledisko** znamená, že požadavek vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, je třeba posuzovat vzhledem k okruhu osob, které mohou spáchat protiprávní čin, za který bude trestně odpovědná právnická osoba. Zákon *a priori* neadresuje ustanovení o vyvinění právnické osoby jen vůči omezené množině osob za ni jednajících. To znamená, že může dopadat na osoby uvedené v:

¹⁴ Přiměřeně DRAŠTÍK, A., FREMR, R. et al. Trestní zákoník. Komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 660-661.

- § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO, tj. **statutární orgán nebo člena statutárního orgánu nebo jinou osobu ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,**
- § 8 odst. 1 písm. b) ZTOPO, tj. **osobu ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost,** i když není osobou uvedenou v písmenu a),
- § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO, tj. **toho, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby,** jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo
- § 8 odst. 1 písm. d) ZTOPO, tj. **zaměstnance nebo osobu v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů,** i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže jí ho lze přičítat.

15. Úprava podle § 8 odst. 5 ZTOPO rozšířila podmínku nepřičitatelnosti mimo kategorii zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení ve smyslu předtím upraveného § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO. **Vztahuje se nejen na zjevný trestněprávní exces podřízené osoby – zaměstnance nebo osoby v obdobném postavení, která spáchala trestný čin** navzdory opatřením učiněným právnickou osobou, jako tomu je podle § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO, **ale také na zbylou kategorii osob, představující či tvořící orgán právnické osoby (vyšší vedení právnické osoby), kde jinak odpovídá právnická osoba za trestný čin bez dalšího.** Je systematickým nedostatkem § 8 odst. 5 ZTOPO, že při odvolávce na osoby jednající za právnickou osobu, jejichž protiprávnímu činu má právnická osoba zabránit, odkazuje stroze na odstavec 1, aniž se vzal v potaz již stávající specifický důvod vyloučení trestní odpovědnosti právnické osoby. Jelikož § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO je formulován přímo jako součást negativní podmínky přičitatelnosti, aplikace tohoto ustanovení ve vztahu k případům zaměstnanců a osob v obdobném postavení bude mít zřejmě přednost před § 8 odst. 5 ZTOPO.

16. Spíše výjimečně bude zbavení trestní odpovědnosti právnické osoby podle § 8 odst. 5 ZTOPO možné zvažovat u spáchání protiprávního jednání přičítaného právnické osobě ze strany statutárních orgánů a dalších osob s vedoucím postavením v rámci právnické osoby, když na nich primárně spočívalo zabezpečení tvorby a uskutečňování příslušných opatření.¹⁵ Typicky půjde obchodní korporace s jednočlenným statutárním orgánem a bez zaměstnanců. Bylo by rozporné, aby se ochrany dovolávala osoba, která opatření přijala a následně je neváhala porušit. Kdežto taková situace může nastat u vícečlenného statutárního orgánu, kde přes existenci spravedlivě očekávaných opatření dojde k neřízenému excesu v jednání jednoho z členů statutárního orgánu. Ve výjimečných případech může také přicházet v úvahu i situace, kdy trestný čin přičitatelný právnické osobě spáchá člen statutárního orgánu právnické osoby podrobené jednotnému řízení v rámci koncernu, přičemž tvorbu příslušných opatření v rámci CMS určuje mateřská společnost, nikoli statutární orgán příslušné právnické osoby.

17. Orgány činné v trestním řízení se musí zabývat právě i tím, zda osoba, jejíž jednání je právnické osobě přičítáno, byla v postavení, ve kterém přímo určovala podmínky pro řízení trestněprávních rizik a obsah a formu příslušných opatření, byla

¹⁵ ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 186/2016 Sb. Trestněprávní revue, 2016, č. 11-12, s. 252.

v postavení, že se jí zodpovídaly kontrolní orgány společnosti. Jestliže tato osoba bude stát nad těmito opatřeními – kontrolními mechanismy, zřejmě jen stěží ji mohou omezovat v jejím jednání.

18. Co se týče osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. c) ZTOPO, které vykonávají rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jejich jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, bude záležet na směru opatření podle § 8 odst. 5 ZTOPO, zda zahrnují také vnější vztahy s těmito osobami, které právnická osoba udržuje. Interní opatření k předcházení trestné činnosti v rámci právnické osoby zpravidla míří na fyzické osoby působící uvnitř právnické osoby.¹⁶ Ze zahraničních vzorů však plyne, že je záběr těchto opatření stále více rozšiřován i navenek.
19. Uplatnění § 8 odst. 5 ZTOPO zřejmě **nepřichází v úvahu u tzv. účelově založených právnických osob k páčání úmyslné trestné činnosti**. Případná opatření právnické osoby nelze považovat za vážně míněná, jestliže popírají samotnou podstatu zvládnout rizika vyvolávající, usnadňující nebo podporující páčání trestné činnosti, která může být právnické osobě přičítána.
20. **Potentní hledisko** znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, je třeba posuzovat ve vztahu ke způsobilosti opatření minimalizovat rizika spáchání trestného činu.
21. **To implikuje, že opatření právnické osoby musí být specifická a individuální, tzv. šitá přímo na míru dané právnické osobě**. Neexistuje žádné univerzální opatření.
22. V úvahu je třeba brát **kritérium vhodnosti, tedy zda je příslušné opatření vůbec způsobilé dosáhnout zamýšleného cíle**. Dále je třeba brát v úvahu **kritérium přiměřenosti, tedy nakolik potřeba existence příslušného opatření odpovídá situaci u dané právnické osoby**. V rámci těchto kritérií se nabízí zabývat se zejména formou, strukturou a velikostí právnické osoby, předmětem, zaměřením a délkou její činnosti, aktivitami, produkty, službami, trhy, na kterých právnická osoba působí, počtem, složením, řízením zaměstnanců a dalších odpovědných pracovníků právnické osoby, jejich znalostmi a dovednostmi, zřetelem na dřívější trestnou činnost, součinností s orgány činnými v trestním řízení apod. Požadavky na tato opatření budou z tohoto pohledu odlišné u velké obchodní korporace oproti malé či střední obchodní korporaci.
23. Nastavení opatření s důsledky podle § 8 odst. 5 ZTOPO se musí realizovat i ve vztahu k možné trestné činnosti u dané právnické osoby. Stav před novelou provedenou zákonem č. 183/2016 Sb. představoval taxativní výčet stíhatelných trestných činů právnické osoby, přičemž se jednalo o osm desítek skutkových podstat trestných činů, a to převážně trestných činů proti majetku, trestných činů hospodářských, trestných činů obecně nebezpečných, trestných činů proti životnímu prostředí, trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných, trestných činů proti lidskosti, proti míru a válečných trestných činů. Vycházelo se zásadně z toho,

¹⁶ FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 62.

že právnické osoby mohou být postihovány pouze za jednání, k jejichž postihu Českou republiku zavazují mezinárodní smlouvy nebo právo Evropské unie (výjimku představovaly daňové trestné činy). Novela provedená zákonem č. 183/2016 Sb. prosadila odlišnou koncepci, že právnické osoby jsou trestně odpovědné za veškeré trestné činy s výjimkou těch, u nichž to zákon výslovně vyloučí. Je prosazována cesta tzv. negativního výčtu. Vyjmuté trestné činy podává § 7 ZTOPO. Nyní již většinu trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku může právnická osoba spáchat. Je třeba vzít v potaz nejen rozsah trestní odpovědnosti právnických osob, ohraničený zákonnou definicí stíhatelných trestných činů, nýbrž také organizační, situační, materiální, personální a další okolnosti existující u dané právnické osoby, které mohou zvyšovat nebo naopak snižovat riziko výskytu některých trestných činů, u jiných trestných činů tomu může být výrazněji, u dalších méně, anebo obráceně atd.

- 24. Procesní hledisko znamená, že vynaložení veškerého úsilí, které lze na právnické osobě spravedlivě požadovat, je třeba posuzovat ve vztahu k vyvíjené kontinuální aktivitě.** Zvládnout rizika vyvolávající, usnadňující nebo podporující páčání trestné činnosti předpokládá nezaujmout statický postoj, nýbrž činit řadu na sebe navazujících kroků.
- 25. Právnická osoba skutečně podporuje a vymáhá přijatá opatření.** Jednoduše řečeno nestačí, aby právnická osoba měla opatření sepsána jen tzv. na papíře, neboť podstatný je jejich reálný život v korporaci.
- 26. Je nezbytné zkoumat, zda a jak byla opatření právnickou osobou, potažmo jejími statutárními orgány a dalšími řídicími a kontrolními orgány právnické osoby, resp. dalšími osobami ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, nejen vytvořena, nýbrž rovněž přijata, implementována, kontrolována, vynucována, hodnocena a aktualizována.**
- 27. Prizmatem právnické osoby může být při zkoumání požadavku vyvíjet kontinuální aktivitu ke zvládnutí rizik vyvolávajících, usnadňujících nebo podporujících páčání trestné činnosti nápomocná např. metoda PDCA (tzv. Demingův cyklus) skládající se ze čtyř kroků: plan – do – check – act, neboli naplánuj – udělej – zkontroluj – jednej. Uvedené kroky se v cyklu neustále opakují, takže jsou hnacím motorem neustálého zlepšování při zavádění opatření a jejich změnách.**

4 Pravidla dokazování v souvislosti s § 8 odst. 5 ZTOPO

1. Dokazováním v trestním řízení se rozumí zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení, jehož účelem je umožnit těmto orgánům poznání skutečností důležitých pro jejich rozhodnutí, vyhledat důkazy o nich, takové důkazy provést a zjištěné poznatky procesně zajistit, prověřit a zhodnotit. Význam dokazování je dán tím, že výlučně prostřednictvím dokazování jsou orgány činné v trestním řízení oprávněny opatřit si skutkový podklad pro rozhodnutí ve věci, popřípadě pro jiný postup. Ve vztahu k § 8 odst. 5 ZTOPO jsou určující hlavně zásady zahájení trestního stíhání a zásady dokazování.
2. **Uplatňování zásady legality v oblasti trestního stíhání právnických osob znamená, že státní zástupce je v zásadě povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozvěděl.** Na základě stávající koncepce trestního práva platí, že trestní odpovědnost fyzické osoby a trestní odpovědnost právnické osoby jsou natolik úzce propojeny a založeny prakticky na stejných principech, že nepřichází pojmově v úvahu, že by u trestní odpovědnosti fyzických osob mohla být aplikována zásada legality, byť s výjimkami, a u trestní odpovědnosti právnických osob naopak zásada oportunity.¹⁷ Pokud by měl být zvolen modifikovaný přístup ke kriminalizaci právnických osob, zjevně se neobejde bez legislativního zásahu.
3. Vinu lze vyslovit pouze na základě správně zjištěného skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti. Jsou to orgány činné v trestním řízení, které jsou podle § 2 odst. 5 trestního řádu povinny zjistit skutkový stav, o němž nejsou důvodné pochybnosti. V trestním řízení musí být vina obviněnému prokázána. Ve vztahu k trestní odpovědnosti právnické osoby nezbývá než se vypořádat též s otázkou, zda právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu vyjmenovanými osobami zabránila, či nikoli. **Otázka okolností vyplývajících z § 8 odst. 5 ZTOPO nepředstavuje presumovanou skutečnost.** Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vést potřebné dokazování k možné aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO a na základě zjištěných skutečností si učinit příslušný závěr.
4. Užití sousloví a jeho gramatický výklad [„*právnická osoba se trestní odpovědností (...) zprostí, pokud (...)*“] by mohly naznačovat, že prvořadě má právnická osoba vyvracet zakládanou trestní odpovědnost. Jedná se však o hmotněprávní, nikoli o procesněprávní ustanovení, které by mělo vliv na zásady trestního řízení. Přenesení důkazního břemene k prokazování vyvinění se obviněné právnické osoby podle § 8 odst. 5 ZTOPO přímo na stíhanou právnickou osobu není ani odpovídající, pokud jednou ze základních zásad trestního řízení je zásada skutkových zjištění, o kterých nejsou důvodné pochybnosti (§ 2 odst. 5 trestního řádu), a zásada oficiality (§ 2 odst. 4 trestního řádu), pokud tedy platí, že **obviněného nelze zatížit formálním důkazním břemenem, což platí nejen pro osoby fyzické, ale i právnické.**

¹⁷ K možnostem řešení neúčelnosti trestního postihu právnických osob v některých případech např. DANKOVÁ, K. Trestní odpovědnost právnických osob ve světle zásady legality. In JELÍNEK, J. Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté. Praha: Leges, 2017, s. 138-145.

5. Je třeba vycházet z pojetí tzv. **materiálního důkazního břemene**,¹⁸ **tedy že na prokázání určitých skutečností ve svůj prospěch může mít obviněná právnická osoba zájem.** Pokud § 8 odst. 5 ZTOPO zprostředkovává exkulpační důvod, resp. negativní podmínku přičitatelnosti, jde o otázku, na níž má obhajoba zvlášť zájem a která pro ni otevírá prostor k předkládání nejrůznějších interních materiálů orgánům činným v trestním řízení a vysvětlování různých interních postupů a navrhování relevantních osob jako svědků s odůvodněním, že právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila. V uvedeném smyslu by právnická osoba o ni měla nejlépe dbát, a nikoli pasivně vystupovat vůči orgánům činným v trestním řízení, nadto zná-li ze své vlastní činnosti pro ni relevantní okolnosti, které jí prospívají.
6. Také v řízení vedeném proti právnické osobě nachází svůj odraz zásada, že nikdo není povinen vydávat důkazy proti sobě neboli *nemo tenetur se ipsum accusare* (zjednodušeně zákaz nucení k sebeobviňování). Právnická osoba není povinna aktivním způsobem přispívat k vlastnímu odsouzení, **navrhování důkazů o nevině je právem, nikoli povinností obviněného.**¹⁹ Odpovědnost za náležité objasnění věci spáchání trestného činu právnickou osobou nese orgán činný v trestním řízení.
7. **Státní zástupce nebo policejní orgán by měl právnické osobě přímo poskytnout možnost k vyjádření²⁰ – např. v souvislosti s výslechem obviněné právnické osoby, aby skutečnosti k důvodnosti závěru o vynaložení veškerého úsilí uvedla na svoji obhajobu. Jestliže právnická osoba na to následně nereaguje uvedením relevantních skutečností, resp. ani z dále provedeného dokazování – při naplnění požadavků vyplývajících z § 2 odst. 5 trestního řádu – nevyplývají skutečnosti nasvědčující tomu, že lze o podmínkách aplikace § 8 odst. 5 ZTOPO v konkrétním případě rozumně uvažovat, může orgán činný v trestním řízení vyvodit závěr o nedostatku opatření k zabránění trestné činnosti právnické osoby.**
8. **Rozsah dokazování není bezbřehý.** Je určován povinností orgánů činných v trestním řízení zjistit skutkový stav, o kterém nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu potřebném k příslušnému rozhodnutí v určité fázi řízení – např. k zahájení trestního stíhání, podání obžaloby atd. Jestliže bylo provedeno dokazování v nezbytném rozsahu a ze shromážděných důkazů vyplývá závěr o založení trestní odpovědnosti právnické osoby, potom požadování dalších hypotetických důkazů bez relevantní obhajoby se ukazuje být nadbytečné.

¹⁸ K pojmání materiálního důkazního břemene srov. ŠÁMAL, P. et al. Trestní řád. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1315 a násl.

¹⁹ K uvedené zásadě MATES, P., PŮRY, F. Zákaz nucení k sebeobviňování. Bulletin advokacie, 2019, č. 3, s. 7 násl.

²⁰ Též FENYK, J., SMEJKAL, L., BÍLÁ, I. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2018, s. 61.

5 Charakteristika compliance management systému

Východiska CMS

1. Možnost zbavení právnické osoby trestní odpovědnosti pro případ, že má správně nastavená opatření, která jsou způsobilá zabránit či minimalizovat protiprávní jednání, představuje koncept, který se do českého právního řádu dostal ze zahraničí a jenž prodělal za dobu svojí existence velký vývoj. Od původního pojetí sady předpisů a compliance funkce s omezenou a víceméně formální působností (Compliance 1.0) je v současnosti prosazován funkční systém vzájemně provázaných opatření různého typu a formy (Compliance 2.0), pro něž se vžil pojem **compliance management systém** (dále jen „CMS“); v praxi se lze často setkat také s pojmem **compliance program**. Definiční znaky těchto dvou pojmů nejsou striktně vymezeny, obsahově se prolínají a někdy i zcela zaměňují.²¹ Pro účely metodiky NSZ se **CMS rozumí pokročilý systém zajišťující dodržování závazných právních norem, regulatorních požadavků, odvětvových standardů, smluvních a dalších dobrovolně přijatých povinností včetně etických, uplatňovaných v souvislosti s výkonem činnosti právnické osoby** (tzv. compliance závazky); jeho součástí může být compliance program. CMS je sestaven jako soubor vzájemně propojených systémových, personálních a organizačních opatření a nástrojů, které jsou zavedeny za účelem minimalizace rizik protiprávního jednání, **aniž by musel být takto formálně pojmenován**, což zvláště platí u právnických osob typu SME (z anglického sousloví – *Small and Medium Enterprises*).
2. **Právnická osoba v praxi demonstruje „veškeré úsilí, které na ní bylo možné spravedlivě požadovat“ podle § 8 odst. 5 ZTOPO správně nastaveným CMS, který vychází z kontextu právnické osoby**: bude přiměřený zejména její velikosti, komplexnosti regulatorních požadavků, internacionalitě, povaze obchodní činnosti, rizikovému profilu, tržnímu prostředí a postupů *de lege artis* právnické osoby (princip proporcionality CMS) a bude ošetřovat rizika, kterým konkrétní právnická osoba je nebo může být vystavena. Právnická osoba zohledňuje zájmy a očekávání všech zúčastněných stran (tzv. stakeholderů), které promítá do svých povinností a pravidel. Odpovědná právnická osoba má zájem na zvyšování své hodnoty a budování značky, snaží se proto vyhýbat situacím a vztahům, které mohou ohrozit její reputaci. Mezi opatření sledující ochranu dobré pověsti lze mj. zařadit i odpovědný výběr třetích stran, které právnická osoba používá k činnosti, a kam patří partneři, poradci a dodavatelé. Při tomto výběru se lze setkat s uplatňováním principu předběžné opatrnosti. Kontext právnické osoby, určující nastavení CMS, zobrazuje schéma č. 2.

²¹ V mezinárodních standardech ISO se důsledně užívá pojem „*compliance management system*“, zatímco metodický pokyn Ministerstva spravedlnosti USA pracuje s pojmem „*compliance program*“ (Evaluation of Corporate Compliance Programs. Guidance Document. U.S. Department of Justice, Criminal Division 2020 update). Při bližším srovnání lze dospět k závěru, že obsahově jde o tytéž instituty co do své podstaty. V českých podmínkách se lze rovněž setkat s oběma instituty – srov. HURYCHOVÁ, K., SÝKORA, M. Compliance programy (nejen) v České republice. Praha: Wolters Kluwer, 2018, 304 s.

Schéma č. 2: Kontext právnické osoby určující nastavení CMS

Různé typy podniků a formy uskupení vliv na systém řízení	<ul style="list-style-type: none"> komplexnost (globální/nadnárodní korporace) velikost (velké, střední, malé podniky) odvětvové regulace pro finanční instituce, kótované společnosti apod. (např. podle § 8b zákona o bankách musí mít řídicí a kontrolní systém)
Standards fungování	<ul style="list-style-type: none"> očekávání stakeholderů (vlastníků, regulátorů, zákazníků, zaměstnanců, society) trendy best practice a samoregulace
Going concern	<ul style="list-style-type: none"> zájem na zachování fungování podniku a udržitelný růst hodnoty tendence k rychlému ukončení řízení a vůle dále podnikat
Reputace a goodwill	<ul style="list-style-type: none"> v podnikovém prostředí se uplatňuje princip předběžné opatrnosti (vnímán jako presumpce viny)

Zdroj: Vlastní zpracování NSZ

- Je na rozhodnutí právnické osoby, zda CMS implementuje v podobě samostatného systému, nebo jej bude integrovat s dalšími dílčími systémy, kterými právnická osoba disponuje nebo je v budoucnu zavede. **Základním předpokladem účinného CMS je dobře nastavený vnitřní řídicí a kontrolní systém**, jehož je integrální součástí, přitom jej vhodně rozšiřuje a doplňuje o specifické oblasti a nástroje při řízení compliance rizik včetně trestněprávních. V souvislosti s tím lze odkázat na principy správy a řízení společností vydávané OECD a Skupinou G20, které jsou považovány za jeden z nejvýznamnějších standardů v této oblasti,²² či na možné české standardy.²³
- Východiska (principy) a metody CMS jsou dobře použitelné pro zvládnutí compliance rizik v jakékoli právnické osobě.²⁴ Jak již bylo uvedeno, opatření v právnické osobě nemusí zahrnovat všechna teoreticky myslitelná opatření, **právnická osoba by však měla být schopna vysvětlit, proč některá opatření nezavedla**, zvláště to platí pro případ, mohla-li být taková opatření způsobilá zabránit trestnému činu či zmírnit jeho následky. Důvody pro různou míru komplexnosti opatření v rámci CMS a vyspělosti compliance kultury v dané právnické osobě lze hledat v širším kontextu právnické osoby (bod 5. 2. výše).
- CMS po formální stránce** představuje systém vnitřních politik a opatření k řízení compliance rizik. Prokazování veškerého úsilí usnadňuje skutečnost, kdy bude CMS a jeho zasazení do vnitřního řídicího a kontrolního systému popsán v jednom dokumentu, např. ve formě strategického vnitřního předpisu s působností na celou organizaci právnické osoby.
- V rámci posuzování trestní odpovědnosti právnické osoby je však nezbytné se zabývat fungováním **CMS po materiální stránce**, tedy postupem právnické osoby podle přijatých opatření v reálné praxi.

²² Principy správy a řízení společností OECD 2015. Pomáhají budovat prostředí důvěry, transparentnosti a odpovědnosti v globálním tržním prostředí. Zaměřují se na veřejně obchodované společnosti, nicméně mnohé z nich jsou použitelné pro všechny společnosti, včetně malých a nekótovaných společností.

²³ Kodex správy a řízení společností ČR 2018. Dostupné z: <https://www.cginstitut.cz/cs/dokumenty/>.

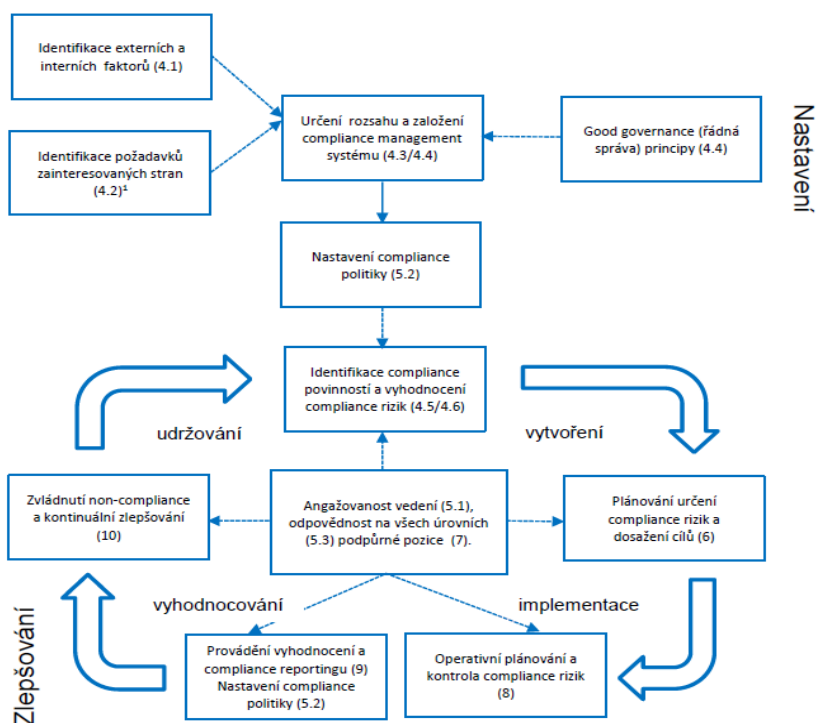
²⁴ Lze poukázat na prosazování mezinárodního standardu ISO 19600:2014 Compliance management systém návod (Compliance management system – Guidelines).

7. Důraz na materiální stránku vyplývá např. i z usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017 sp. zn. 6To 7/2017: „*Pouhé zjištění, že obviněná právnická osoba v době spáchání protiprávního činu v jejím zájmu nebo v rámci její činnosti, jednala-li osoba ve vedoucím postavení, v rámci právnické osoby, která u této osoby vykonávala řídicí nebo kontrolní činnost - § 8 odst. 1 ZTOPO, měla vypracovaný etický kodex a pravidla chování a zjištění, že tento její zaměstnanec se zavázal tento kodex a tato pravidla respektovat a řídit se jimi, nemůže vést k závěru, že právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 ZTOPO zabránila (§ 8 odst. 5 ZTOPO). Jde pouze o první nezbytný krok, který musí právnická osoba učinit. Druhým krokem je výše zmíněné naplnění kodexu. Pramenem poznání o fungování a schopnosti plnit vytčené cíle Kodexu skupiny [...] budou zejména písemné záznamy o provedených školeních, z nichž budou patrný četnost, náplň a intenzita školení, záznamy o prováděných kontrolách, zjištěných proviněních a opatřeních přijatých po zjištění provinění. Kodex musí být pravidelně revidován a zlepšován, výsledky z jeho aplikace musí být pravidelně vyhodnocovány. Je třeba zjistit, jaké oddělení a jaké konkrétní osoby měly v rozhodné době dodržování a revizi Kodexu a obdobných opatření na starost. Tyto osoby, ale i další osoby (např. ty, jež podle Kodexu důsledně postupovaly nebo naopak se proti němu provinily) bude třeba k vyřešení otázky, jak byl Kodex v praxi naplňován, vyslechnout. Fungování Kodexu může být prokazováno i poznatky z Etické linky.“*

8. Základní strukturu CMS, která vychází z mezinárodního standardu ISO 19600:2014 (Compliance management – Guidelines), přičemž je konzistentní rovněž s dalšími management systémy, založenými na principu kontinuálního zlepšování, znázorňuje schéma č. 3.

Schéma č. 3: Schéma základní struktury CMS

Zdroj: ISO 19600:2014 (překlad)

Fungování CMS

9. CMS je strukturální povahy, obsahuje nezbytnou infrastrukturu, na které je postaven, provozování systému se děje prostřednictvím politik a procesů a udržování a rozvíjení takového systému.
10. **Správně nastavený CMS je uzavřený a funkční systém prevenčních, detekčních a reakčních opatření, který se kontinuálně monitoruje a zlepšuje.** Všechny tyto tři pilíře compliance mají nezastupitelný význam. Prevence tvoří základ účinného systému. Nicméně ani sebedokonalejší preventivní opatření nedokáže zabránit protiprávnímu jednání, které může dosáhnout i podoby trestného činu. Preventivní opatření musí být proto následována detekčními opatřeními, jejichž cílem je odhalení protiprávních jednání, aby na ně mohla právnická osoba závčas reagovat. Adekvátní odpověď právnické osoby v rámci reaktivních opatření na protiprávní jednání, ke kterému navzdory přijatým preventivním a kontrolním opatřením došlo, je potvrzením skutečnosti, že CMS je funkční a je prosazován s veškerou vážností.
11. **CMS musí zahrnovat všechny tři pilíře compliance. Pokud právnická osoba rezignuje na některý z nich, lze mít za to, že nepřijala dostatečná opatření, tedy nevytvořila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila. Obdobně však platí, že ze samotného faktu, že byl spáchán trestný čin, nelze jednoznačně dovodit, že CMS selhal a je nefunkční.**
12. **CMS nemá v obecné rovině schopnost postihnout všechna protiprávní jednání a zaměřuje se zejména na taková, která mají významný dopad na fungování a odpovědnost právnické osoby.** U právnických osob působících v silně regulovaných odvětvích, zejména v kapitálovém trhu, bankovníctví, zdravotnictví, energetice apod., je v první řadě potřeba vzít v úvahu požadavky odvětvově specifické regulace a doporučení regulačních orgánů, případně stavovských sdružení.
13. Cílem implementace CMS je prosazování dodržování compliance závazků a firemní compliance kultury v právnické osobě obecně. Předpokladem plnění tohoto cíle je skutečná a jasně deklarovaná podpora ze strany vrcholového vedení, tzv. tone from the top. Management musí jednoznačně a věrohodně nastavit, komunikovat a prosazovat compliance firemní kulturu včetně netolerování jejího porušování napříč celou korporací. **Pro úspěšnost CMS je to zcela klíčová podmínka.**
14. **Odpovědnost za soulad fungování právnické osoby se všemi právními a dalšími převzatými povinnostmi má vždy statutární orgán.**²⁵ Výkonem této agendy nicméně může pověřit osobu uvnitř nebo vně právnické osoby, což ho nezavazuje uведенé odpovědnosti. Compliance funkci v podmínkách komplexnějších organizačních struktur zpravidla nezajišťuje výlučně jeden zaměstnanec nebo

²⁵ Viz výňatek z rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 11. 9. 2019 sp. zn. 31 Cdo 1993/2019 publikovaném pod č. 24/2020 Sb. rozh. civil.: „Při výběru třetí osoby musí představenstvo postupovat řádně, tj. musí vybírat tak, jak by činila jiná rozumně pečlivá osoba (odpovědnost za výběr), musí vybrané osobě vymezit jasné zadání, poskytnout veškerou potřebnou součinnost a musí ji řídit (odpovědnost za zadání, vedení a součinnost) a konečně musí výkon delegované působnosti přiměřeně kontrolovat, a to nejen osobně, nýbrž i za pomoci řádně nastavených kontrolních mechanismů (odpovědnost za kontrolu).“

specializovaný organizační útvar. Typicky je vyhrazena několika útvarům v rámci řídicího a kontrolního systému právnické osoby prostřednictvím dílčích agend, které musí být provázané, a dohledem nad jejich plněním musí být pověřen určitý útvar či osoba. Zpravidla jde o útvar compliance. V praxi se lze setkat i s modelem smluvního zajištění agendy compliance prostřednictvím vnějšího expertního poradce, a to zejména u menších právnických osob. Ve všech případech je podmínkou funkčnosti dostatečné finanční a osobní zázemí, odbornost, znalost prostředí právnické osoby, jasně definované pravomoci a nezávislost osob s příslušnou odpovědností za CMS.

- 15. Prvním krokem při nastavení CMS, resp. zavedení příslušných opatření, je provedení rizikové analýzy. Každá právnická osoba musí CMS upravit podle konkrétních rizik, která jí hrozí nebo mohou hrozit.** Právnická osoba by měla být schopna vysvětlit, proč se přiklonila k právě zvoleným opatřením. V oblasti hodnocení rizik se očekává provádění pravidelných aktualizací, protože struktura rizik a jejich míra se postupem času mění. Odpovědný přístup k řízení rizik vychází z požadavku na dodržování povinností při správě a řízení společností, včetně péče řádného hospodáře.
- 16. Vzhledem k rozsahu úsilí potřebného na vytvoření uceleného funkčního CMS je potřeba počítat s **odstupňovaným přístupem právnické osoby podle míry rizik, na které musí aktuálně reagovat** (risk based approach). **Takový přístup je při zavádění compliance opatření standardem.****²⁶ Příkladem metodiky hodnocení compliance rizik pro prostředí státní správy obsahuje protikorupční program Úřadu vlády České republiky, který je rozpracován v rezortních protikorupčních programech jednotlivých ministerstev.²⁷
- 17. Při posuzování CMS v korporátních skupinách je třeba vzít v potaz, zda byla zohledněna relevantní lokální rizika a zda nejde jen o mechanickou implementaci opatření, které vytvořila zahraniční mateřská společnost. U právnických osob malé a střední velikosti je potřeba zohlednit, že disponují menšími zdroji (lidskými i finančními) pro provedení rizikové analýzy a nastavení CMS. Na druhou stranu vzhledem k nižšímu počtu zaměstnanců a nižší úrovni komplexity rizik bude méně náročné provést jejich identifikaci a ošetření.**
- 18. U malých právnických osob**²⁸ je třeba mít na zřeteli, že **zde obvykle nebude existovat formalizovaný CMS.** Ve skutečnosti by nemuselo být ani příliš věrohodné,

²⁶ Mezinárodní standard ISO 19600:2014 Compliance management systém návod (Compliance management system – Guidelines). Tento standard má být nahrazen novým standardem ISO 37301, který z původního standardu obsahově vychází. Zatímco ISO 19600:2014 má doporučující charakter, ISO 37301 bude standardem určeným k certifikaci.

²⁷ Rámcový rezortní interní protikorupční program (RRIPP) stanovuje minimální rámec rezortních interních protikorupčních programů (RIPP). Jeho aplikací je v jednotlivých ústředních správních úřadech a v ostatních organizacích jimi řízených rezortů zajištěna standardizovaná strukturální a obsahová podoba RIPP jako výchozích rezortních dokumentů boje s korupcí, odpovídajících aktuálním protikorupčním dokumentům vlády. Dostupné z: <https://korupce.cz/protikorupcni-agenda/rripp>.

²⁸ Vodítko pro důvodnost zavedení formalizovaného CMS poskytuje Směrnice EU o ochraně whistleblowingu [(EU) 2019/1937 o ochraně osob, které oznamují porušení práva Unie]. Stanovuje hranici pro zavedení systému hlášení a prošetřování nekalých jednání. Přitom vymezuje též hranici pro zavedení systému hlášení nekalých jednání v organizacích zaměstnávajících víc jak 50 osob, přičemž u organizací nad 500 zaměstnanců již musí existovat funkční interní systém oznamování

pokud by např. velmi malý rodinný podnik měl formálně zakotvené politiky a postupy. Malá právnická osoba nemusí mít compliance oddělení ani konkrétního odpovědného zaměstnance. I v takových právnických osobách by však měl existovat někdo, kdo fakticky vykonává funkci compliance, pokládající dotazy typu „*ale měli bychom to dělat?*“ V ideálním případě jde o vlastníka, resp. statutární orgán. **V každé právnické osobě, tedy bez ohledu na její velikost, má smysl vyhodnocovat expozici vůči trestněprávním rizikům, neboť uvedený proces je součástí plnění požadavků péče řádného hospodáře. I u malých právnických osob má smysl zavést zvláštní opatření k minimalizaci těch trestněprávních rizik, která byla vyhodnocena jako významná.** Stejně tak v každé právnické osobě existuje vždy firemní kultura, resp. způsob, jak se věci „*správně dělají*“. Je proto namístě zkoumat, zda v právnické osobě kvalifikovaně a s potřebnou odborností přemýšleli o pravděpodobnosti spáchaní trestného činu, zda se mu pokusili zabránit, jak se mu pokusili zabránit a co učinili pro zajištění, aby se takové pochybení neopakovalo.

Nástroje prevence CMS

19. Prevencí se rozumí opatření k zamezení či snížení rizika porušení compliance pravidel.
20. Základní principy CMS, potažmo firemní kultury, budou zpravidla uvedeny v **etickém kodexu**. Ten **představuje základní dokument CMS**, který má být stručný, jasný a srozumitelný. Pro prosazování pravidel nestačí etický kodex zavěsit jednou na webové stránky nebo přiložit k pracovní smlouvě. Je nutné opakované seznamování s jeho obsahem a smyslem přijetí (interní PR). Vyžaduje praktické zaměření, návody pro běžné provozní situace, ve kterých obvykle vznikají etická dilemata. Postihuje hlavní problematické oblasti, které v sobě obsahují korupční potenciál, jako jsou dary a pozvání, kontakt s úředníky, lobbování, členství v různých organizacích, oblast vztahů na pracovišti, jednání s konkurencí, zamezení zneužití střetu zájmů, ochrana před riziky spojenými se zapojením třetích stran (obchodních partnerů, zprostředkovatelů, poradců) a další rizikové oblasti specifické pro oblast činnosti příslušné právnické osoby (bezpečnost a ochrana zdraví, ochrana životního prostředí, integrita finančních trhů apod.). **Etický kodex by měl být závazný pro všechny zaměstnance a další osoby, jejichž jednání je přičitatelné právnické osobě, jako součást pracovních povinností či smluvních povinností, a jeho plnění stejným způsobem prosazováno a vymáháno.**
21. **Školení** jsou dalším základním kamenem preventivních opatření CMS. Právnická osoba má na starost proškolení zaměstnanců a dalších osob, které používá ke své činnosti, jakož i ověření znalosti účastníků o obsahu školení. Bude třeba zvážit, jaká forma školení je adekvátní a jaká frekvence je potřebná. Jsou možná pravidelná úvodní a opakovací školení, prostřednictvím moderních technologií nebo klasické osobní účasti, v závislosti na vyhodnocení vhodnosti i s ohledem na počet, rizikový profil a sofistikovanost účastníků. V případě managementu nebo pozic s vysokým

---

(etická linka, whistleblowing). Tato povinnost se však nemá vztahovat na mikropodniky a malé podniky, a to s výjimkou podniků působících v oblasti finančních služeb anebo podniků s dopadem na ochranu životního prostředí. V červenci 2020 Ministerstvo spravedlnosti předložilo s ohledem na požadavek implementace návrh zákona o ochraně oznamovatelů, jehož cílem je zajistit ochranu širokému okruhu osob vykonávajících práci v soukromém i veřejném sektoru pro případ, že oznámí protiprávní jednání, o kterém se v souvislosti s výkonem práce dozvěděly. Legislativní proces k návrhu tohoto zákona nebyl dosud ukončen.

rizikovým potenciálem bude nezbytné individuální nebo skupinové prezenční školení. Existenci účinného školení bude třeba dokládat záznamy o provedených školeních a odpovídajícím ověřováním nabytých znalostí (obvykle prostřednictvím testování).

22. V rámci preventivních opatření pro podporu správného pochopení a uplatňování compliance pravidel mohou být vedle školení zřizovány **poradenské služby pro zaměstnance**. Slouží zejména pro orientaci v životních situacích, které nemají jednoznačná řešení (co je a co není střet zájmů, co je a co není korupční jednání, komunikace v rámci výběrových řízení, jaký dar je přijatelný, jaké informace sdílet v rámci obchodních sdružení, na konferencích, sociálních sítích apod.) Poskytuje uživatelům navigaci v tzv. šedé zóně, ve které se zaměstnanci mohou potýkat s etickými dilematy. Služba bývá obvykle realizována formou linky pomoci (Compliance Help Line). Může být provozována telefonicky, elektronickou poštou či interaktivním webovým rozhraním s odpověďmi na často kladené otázky. Její existence je výhodou, není však podmínkou funkčního CMS.
23. **Komunikace**. Jak již bylo zmíněno v bodě 5.13. výše, „*tón udávaný shora*“ je pro úspěšnost CMS klíčový. Stále více je slyšet také „*tón udávaný zprostředka*“ a „*tón udávaný zezdola*“, tj. zapojení zaměstnanců ve všech odděleních a v jakémkoli postavení. Prosazování a dodržování compliance pravidel je povinností každé osoby podléající se na činnosti právnické osoby.
24. **Hlubková prověrka obchodních partnerů a zaměstnanců** vychází z doktríny „*znejte své partnery a zaměstnance*“ (Know your third party/customer/employee – procesy známé jako KYC/KYE atd.), nutné stanovení priorit pro prověrky na základě relevantních kritérií (např. zisky, rizikový profil obchodního partnera). Součástí opatření je i monitorování kontrolních mechanismů třetích osob. Uplatňovány jsou prověrek v problematických oblastech, jako jsou vztahy s poradci, skutečnými vlastníky, mezinárodní sankce, praní špinavých peněz, financování terorismu, konflikty zájmů, výnosy z trestné činnosti. Prověřování zaměstnanců (KYE – know Your Employee) za účelem snižování rizika střetů zájmů. Struktura a rozsah prověřovaných informací závisí na rizikové míře jednotlivé pracovní pozice podle analýzy rizik. Může se jednat o jednoduché ověření základních údajů o osobě, vzdělání, dosažené kvalifikace a pravosti osobních dokladů, až po komplexní prověrku celé řady informací, pokud je osoba přijímána na exponovanou pracovní pozici. Prověřování může být prováděno i v průběhu trvání pracovního či manažerského vztahu, kdy se zaměřuje zejména na prověření případného střetu zájmů. Požadavky na plnění compliance cílů by se měly ideálně odrážet v popisu práce a KPI nejvyššího vedení a relevantních zaměstnanců.

Nástroje detekce CMS

25. Detekcí se rozumí zjištění porušení compliance pravidel. Aby byla právnická osoba schopna včas detekovat protiprávní jednání, musí mít nastaveny vhodné nástroje detekce.
26. **Systém pro ohlašování podezření** zahrnuje komunikační kanály pro **důvěrné** ohlašování podezření (whistleblowing nebo etická linka, případně dostatečně důvěryhodná a nezávislá osoba, která bude přijímat podněty – compliance officer či ombudsman) se zajištěnou nezávislostí výkonu své funkce na funkci obchodní,

případně zajištěná kvalifikovanou a důvěryhodnou třetí osobou v rámci outsourcingu, která zajistí jak nezávislost, tak i odbornost a spolehlivé prošetření podání). I zde bude zaležet na konkrétních okolnostech při určování, jaký prostředek je vhodný a dostačující, tj. nikoli všude bude nezbytné např. zavádět etickou linku. Zda zvolené řešení skutečně funguje, se v praxi jednoduše ověří. Pokud se etická linka nebo jiná forma přijímání podnětů nevyužívá, většinou to znamená, že buď nefunguje, případně zaměstnanci v její užívání a svoji ochranu nevěří. Právnická osoba by měla **zajistit dostatečnou ochranu oznamovatelů** nekalého jednání a zamezit odvetným opatřením.

- 27. Proces interního šetření** zajišťuje prošetření detekovaného podezření. Musí být zřejmé, kdo nese odpovědnost za prošetření podezření a jakým způsobem se tato interní šetření mají provádět a komu jsou výsledky těchto šetření sdělovány. Očekává se, že každá právnická osoba si musí protiprávní jednání prošetřit sama. Nicméně cíle interního šetření a trestního řízení nejsou identické. Identické nejsou ani oprávnění, včetně možnosti obstarávání důkazů. Právnická osoba je povinna okamžitě reagovat na identifikovaná porušení compliance pravidel, vyvodit příslušné důsledky a odstranit chyby systému. **Interní šetření nenahrazuje trestní nebo správní řízení.** Právnická osoba nemá vyšetřovací pravomoci orgánů veřejné moci. Její možnosti zajišťování důkazů nebo zajištění pachatele jsou rovněž omezené a vždy **postupuje v mezích zákoníku práce a obecných civilněprávních předpisů.** Právnická osoba se však automaticky nezbaví povinnosti interně prošetřit podezření ani v situaci, kdy je proti ní vedeno trestní řízení, protože jejím cílem je zjednat nápravu a učinit účinná opatření za účelem zabránění opakování situace a zároveň tím dostát požadavku na neustálé zlepšování CMS.
- 28. Monitoring** dodržování pravidel CMS představuje několik různých činností – pravidelné vnitřní a externí audity, kontinuální compliance monitoring procesů s vysokým rizikem vzniku významného pochybení; pro monitoring tohoto typu lze dobře využít systémová řešení v rámci manažerského informačního systému, která vyhledávají nebo upozorňují na nestandardní operace v rámci finančních toků, objednávek, nakládání s majetkem apod. Monitoring zahrnuje též pravidelnou činnost manažerů ve svých oblastech odpovědnosti. Zvláště rizikové oblasti může monitorovat přímo compliance útvar, který zpravidla provádí i namátkové kontroly.

Nástroje reakce CMS

- 29.** Reakcí se rozumí připravenost a schopnost právnické osoby adekvátně reagovat na porušení compliance pravidel. Právnická osoba musí jasně stanovit důsledky plynoucí z porušení compliance pravidel a tyto důsledky prosazovat. Systémové nedostatky je třeba hlásit příslušné interní funkci právnické osoby, jako internímu oddělení auditu, compliance či personálnímu oddělení, aby právnická osoba měla možnost na takové nedostatky reagovat a nedostatečnost systému odstranit.
- 30. Pracovněprávní důsledky** se vztahují na zaměstnance, kteří se dopustili porušení compliance pravidel. Může jít o **výtku, snížení mzdy, odvolání z funkce, přeložení, okamžité zrušení pracovního poměru, výpověď** atd. Zaměstnavatel při úvaze o povaze a míře sankcí zpravidla zohledňuje svoje oprávněné zájmy, přičemž zvažuje jejich dopady na zachování provozuschopnosti právnické osoby, dosavadní

chování zaměstnance a další aspekty.²⁹ Pro zaměstnance, kteří se rozhodnou dobrovolně ohlásit porušení compliance pravidel, lze tento počín ocenit v rámci interních pravidel, a to slibem buď žádných anebo mírnějších pracovněprávních důsledků.

- 31. Vymáhání škody či újmy** předpokládá zavedení pravidel důsledného postupu při vymáhání škody proti osobě, která jednala protiprávně a způsobila právnické osobě škodu či jinou újmu. Jsou přijímány vnitřní předpisy upravující postup pro porušení pracovních povinností a vypořádání škod způsobených zaměstnanci. Pokud má právnická osoba zřízenou škodní komisi či obdobný orgán pro vypořádání škod způsobených zaměstnancem, očekává se, že tento orgán bude povolán k řešení škodné události a bude ji řešit podle přijatých postupů.
- 32. Hlášení orgánům činným v trestním řízení zahrnuje stanovení pravidel pro oznamování protiprávních jednání orgánům činným v trestním řízení.** Je znakem **silné compliance kultury**, pokud tato pravidla upravují také okolnosti, za kterých bude oznamování uskutečněné i nad rámec zákonném dané oznamovací povinnosti. Na druhou stranu je nutné ponechat na rozhodnutí právnické osoby, zda a která protiprávní jednání dobrovolně oznámí (s výjimkou situace, kdy vzniká oznamovací povinnost ze zákona), neboť nevýhody oznámení mohou značně převážit nad jeho výhodami (např. poškození reputace). **Taktéž v této souvislosti je potřeba ctít zákaz nucení k sebeobviňování.**
- 33.** CMS je dynamický systém, který je neustále revidován s ohledem na účinnost nastavených opatření. K tomu slouží dohled nad fungováním CMS prováděný na základě **tzv. compliance reportingu**. Compliance officer nebo osoba odpovědná za fungování CMS, sleduje výkonnost (funkčnost) CMS a podává o něm pravidelné informace vrcholovému vedení právnické osoby. Tyto informace se zaměřují na monitoring plnění stanovených cílů CMS, sledování klíčových rizik a klíčových aktivit v rámci CMS. Jsou podkladem pro sledování trendů měnícího se prostředí compliance hrozeb, žádoucího vývoje compliance kultury, indikátorem možných pochybení a cenným zdrojem informací pro neustálé zlepšování CMS.
- 34.** Dalším nástrojem revize CMS jsou **audity systému compliance** vycházející z profilu rizik. Zaměřují se, zda je systém compliance implementován napříč celou právnickou osobou a všemi jejími obchodními jednotkami a zda jsou identifikovány oblasti pro zlepšování. Pravidelné audity se provádějí v delších časových intervalech (jedenkrát za dva nebo tři roky). Pokud došlo k selhání CMS, je namístě provést *ad hoc* audit CMS.

---

²⁹ V některých zejména rizikových provozech se lze setkat při řešení pochybení s preferováním „*principu netrestání*“, který vytváří podmínky pro spolupráci zúčastněných subjektů zaměřenou na správné vyhodnocení a stanovení příčin. Např. pro organizaci provozující jaderné zařízení je důležitější vyšetřit okolnosti, proč k pochybení došlo, a uskutečnit opatření proti dalším podobným pochybením, než pod hrozbou sankce jednotlivce nepoznat příčiny k němu vedoucí.

6 Vyhodnocení compliance management systému

- 1. Jestliže došlo ke spáchání trestného činu a je namístě uvažovat o aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO, přistoupí orgány činné v trestním řízení k posouzení účinnosti opatření právnické osoby.** Komplexita opatření bude záviset na vhodnosti a dostatečnosti pro danou právnickou osobu, a to s přihlédnutím mimo jiné k její velikosti a rizikům, kterým je vystavena. U malých a středních právnických osob lze očekávat spíše dílčí opatření, která mohou být i neformální povahy. V každém případě bude státní zástupce posuzovat, zda opatření v rámci právnické osoby byla nastavena tak, aby mohla efektivně zabránit páchání protiprávních činů, které jí mohou být přičteny, a zda právnická osoba za tímto účelem využila správných, dostupných a přiměřených nástrojů.
- 2. Orgány činné v trestním řízení se uvedenými opatřeními zabývají podle § 2 odst. 5 trestního řádu, tedy v rozsahu vztahujícím se k obsahu projednávané trestní věci, a to s důrazem na možné důsledky vyplývající z § 8 odst. 5 ZTOPO.** Podstatné bude zkoumat, zda úsilí, které bylo možno spravedlivě požadovat, bylo vyvinuto před spácháním trestného činu, avšak i to, zda snaha o udržení efektivních opatření přetrvávala po spáchání trestného činu.
- 3. Protože CMS musí být hodnocen v konkrétním kontextu spáchání trestného činu, nelze využít rigidní kontrolní seznam nebo vzorec. Státní zástupce činí individualizované posouzení založené především na úvaze, co právnická osoba podnikla obecně k zamezení spáchání trestného činu a zejména pak předmětného trestného činu, potažmo k minimalizaci jeho následků, a jak na něj následně reagovala. Je potřeba vzít v potaz také celkový kontext právnické osoby založený na jejím specifickém rizikovém profilu, tj. toho, co podnikla k minimalizaci těchto rizik, jakož i její dlouhodobý přístup k plnění právních povinností a jiných závazků.**
- 4. CMS, který vyhovuje požadavkům § 8 odst. 5 ZTOPO, není souhrnem dokumentů, ale představuje soubor adekvátních a funkčních opatření způsobilých předcházet a zabránit předmětné trestné činnosti.** Spíše než zjišťovat, zda právnická osoba „*má*“ CMS, je třeba se zaměřit, zda právnická osoba funguje „*v souladu*“, tedy jak se ve skutečnosti chová a jak toto chování její vedení prosazuje na všech úrovních řízení. Ochota právnické osoby spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a aktivní přístup v souvislosti s objasňováním trestného činu je znakem vyspělosti její compliance kultury a navíc je jednou z polehčujících okolností podle trestního zákoníku, ke které se přihlíží v rovině trestání.³⁰
- 5. Jakým důkazem je třeba doložit zbavení právnické osoby trestní odpovědnosti, zákon nepředepisuje a ani nemůže. O přístupu právnické osoby k vynaložení veškerého úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, může vypovídat např. i zohlednění standardů obsažených v příslušné normě ISO Mezinárodní organizace pro normalizaci či příslušný audit, resp. certifikace podle ISO norem nebo jiných obdobných standardů. I zde je nutné zohlednit princip**

³⁰ Ustanovení § 41 písm. m) trestního zákoníku, tj. napomáhal při objasňování své trestné činnosti nebo významně přispěl k objasnění trestného činu spáchaného jiným.

proporcionality a nelze rozumně očekávat, že pro většinu SME bude získání plné ISO certifikace dokonce nezbytným opatřením pro řízení compliance rizik.³¹ Orgány činné v trestním řízení posuzují trestní odpovědnost právnické osoby samostatně, aniž by okolnost, že právnická osoba splnila normu ISO (je auditována, resp. získala certifikaci) nebo dodržuje jiné standardy, předznamenala výklad o automatickém vyvinění z trestní odpovědnosti. **Nepochybně však půjde o významnou okolnost, kterou by se orgány činné v trestním řízení měly zvlášť pozorně zabývat. Jestliže se prokáže její správné zacílení na příslušný proces, v němž došlo ke spáchání trestného činu, a její účelné uplatňování v praxi, představuje silný argument, že právnická osoba zohlednila požadovaná opatření ve smyslu § 8 odst. 5 ZTOPO.**

- 6. ISO 19600: Compliance management systém návod (Compliance management system – Guidelines, 2014).** Poskytuje návod pro nastavení, rozvíjení, implementaci, hodnocení, udržování a zlepšování efektivního a reagujícího compliance management systému uvnitř právnické osoby. Tento systém může existovat buď samostatně, anebo jako součást jiných management systémů. Tento standard není určen k certifikaci.³² Nespecifikuje požadavky, nýbrž poskytuje návod jak nastavit compliance management systém a doporučené praktiky (text je formulován doporučujícím způsobem – organisation should/organizace by měla). Návod je zamýšlen k tomu, aby byl přijatelný a použitelný pro všechny typy právnických osob v závislosti na jejich typu, velikosti, struktuře, povaze a složitosti. Standard je tzv. risk-based, tj. předpokládá reakci na identifikovaná rizika, a jeho používání se může lišit v závislosti na velikosti a úrovni vyspělosti compliance management systému právnické osoby a na kontextu, povaze a komplexitě její činnosti, včetně její compliance politiky a cílech. Založen je na principech dobré správy, proporcionality, transparentnosti a udržitelnosti. Uvedená mezinárodní norma dosud nebyla přejata do soustavy českých norem. Vychází se ze čtyřstupňové metody používané pro kontrolu a zlepšování procesů podle PDCA. Naplánuj: Compliance závazky jsou identifikovány a compliance rizika jsou hodnocena, aby z nich byly odvozeny strategie a definována opatření, která se jich týkají. Udělej: Definovaná opatření jsou implementována a mechanismus monitorování je založen. Zkontroluj: CMS je vyhodnocen na základě zavedených kontrol. Jednej: Podle výsledků je CMS soustavně zlepšován a odchylné případy (non-compliance) jsou zvládnuty.
- 7. ISO 37001: Systémy protikorupčního managementu – požadavky s návodem použití (Anti-bribery management systems – Requirements with guidance for use, 2016).** Specifikuje požadavky a poskytuje návod pro ustanovení, implementaci, udržování, prověřování a zlepšování systému protikorupčního managementu, který má korporaci pomoci při prevenci a odhalování korupce a reakci na ni. Text je formulován příkazujícím způsobem – organisation shall/organizace má. Může být použita jakoukoli právnickou osobou nebo její částí ve veřejném, soukromém nebo neziskovém sektoru, bez ohledu na její typ a velikost a charakter jejích činností.

---

³¹ Členem za Českou republiku byl Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví. Od 1. 1. 2018 všechny činnosti související s tvorbou, vydáváním a distribucí technických norem od něj přebrala Česká agentura pro standardizaci.

³² V přípravě je nový standard ISO 37301 – Compliance management systems. Nahradí stávající standard ISO 19600:2014 a bude již představovat standard určený k certifikaci. Jeho plánované zavedení se předpokládá ke konci roku 2020.

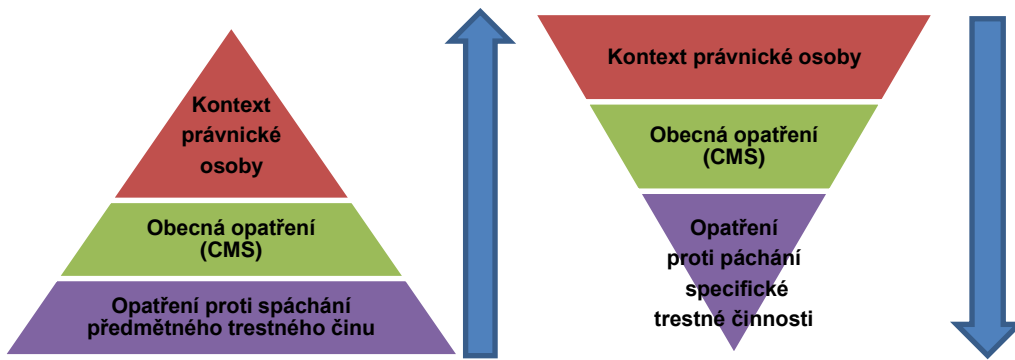
Tento standard je na rozdíl od standardu ISO 19600 určen k certifikaci. Požadavky na certifikaci jsou velmi přísné a často se stává, že se právnická osoba v procesu certifikace, kdy je pravděpodobné, že podmínky nesplní, rozhodne využít procesu pro audit podle standardu ISO 19600. Sice nezaručí absenci korupce ve spojení s právnickou osobou, avšak pomůže implementovat robustní a přiměřená opatření, která mohou podstatně snížit riziko korupce nebo upozornit na korupci v případě, že se objeví. Uvedená mezinárodní norma byla přejata do soustavy českých norem formou převzetí originálu a označena ČSN ISO 37001.

8. CMS představuje disciplínu etablovanou v mezinárodním prostředí, odkud je možné se inspirovat vzhledem k bohatým zkušenostem získaným při tvorbě a vymáhání práva. Zvláště se nabízí zdůraznit, že odbor trestního práva Ministerstva spravedlnosti USA (DOJ) vydává metodický pokyn k vyhodnocování korporátních programů compliance (Evaluation of Corporate Compliance Programs. Guidance Document. U.S. Department of Justice). Obsahuje soubor doporučení ke stíhání obchodních společností v souvislosti s požadavkem posuzování přiměřenosti, resp. účinnosti compliance programů státními zástupci na federální úrovni. Poslední, třetí aktualizace byla provedena v červnu 2020 s tím, že materiál zdokonaluje k prosazování reagujícího compliance programu.³³ Je inspirativní rovněž mimo hranice jurisdikce USA. Z tohoto důvodu byl již v druhém vydání metodiky Nejvyššího státního zastupitelství k aplikaci § 8 odst. 5 ZTOPO uveden pracovní překlad i tehdejší verze metodiky DOJ. **Nyní při formulaci otázek k vyhodnocování CMS se NSZ do určité míry inspirovalo právě z provedené aktualizace metodiky DOJ, přičemž ji přizpůsobuje praxi odehrávající se v podmínkách České republiky.**
9. **Podle NSZ lze státním zástupcům doporučit postup ve třech krocích směřujících k posouzení:**
  1. Opatření právnické osoby se zaměřením na spáchaný trestný čin,
  2. Obecný přístup právnické osoby k řízení compliance rizik,
  3. Přístup právnické osoby k plnění dalších závazků.
10. Schéma 4 zobrazuje rozdílný postup orgánů činných v trestním řízení při vyhodnocování účinnosti compliance opatření oproti postupu právnické osoby při posuzování trestněprávních rizik a přijímání specifických opatření. Zatímco právnická osoba vychází při stanovování optimálních opatření z hypotetických scénářů, orgány činné v trestním řízení vycházejí již z konkrétních skutkových okolností, které jsou předmětem trestního řízení.

---

³³ Evaluation of Corporate Compliance Programs. Guidance Document. U.S. Department of Justice, Criminal Division. Updated June 2020. Materiál dostupný z: <https://www.justice.gov/criminal-fraud/page/file/937501/download>. Zprostředkování náhledu na praktické možnosti vyhodnocování ve smyslu uvedené metodiky – i s přihlédnutím k podmínkám České republiky – jsou věnovány příspěvky: SZABÓ, J., CHROMÝ, J. Vyhodnocování compliance programu po aktualizaci metodiky amerických státních zástupců v roce 2010. Státní zastupitelství, 2020, č. 4, s. 23-26; předtím CHROMÝ, J., SZABÓ, J. Novinky k vyhodnocování compliance programů ve světle doporučení pro státní zástupce USA – inspirace pro praxi OČTŘ v ČR. Státní zastupitelství. 2020, č. 2, s. 15-18.

Schéma 4

Zdroj: Vlastní zpracování NSZ

První krok: Vyhodnocení opatření právnické osoby se zaměřením na spáchaný trestný čin

- 11. Nejprve by se měl státní zástupce zabývat předvídatelností trestného činu.** Cílem tohoto kroku je zohlednit míru předvídatelnosti a vyhodnotit, zda právnická osoba při vynaložení náležité péče mohla s významnou pravděpodobností předpokládat jednání, které vedlo ke spáchání trestného činu v rámci její činnosti. Protože každá právnická osoba by měla vyhodnocovat rizika (nejen trestněprávní) a zaměřit se na minimalizaci těch, o nichž lze předpokládat, že mohou nastat a mohou způsobit významné ohrožení zájmů právnické osoby (resp. veřejného zájmu), bude potřeba posoudit, zda riziková analýza na tyto situace pamatovala, potažmo mohla a měla pamatovat.
- 12.** Je možné si klást zejména následující otázky: **Vyskytla se** již dříve shodná nebo obdobná pochybení v rámci činnosti právnické osoby? Pokud ano, jak na ně právnická osoba reagovala, jaká konkrétní opatření přijala pro zamezení opakování těchto pochybení (**prevenční, detekční, reakční**)? Pokud se shodná nebo obdobná pochybení dosud nevyskytla, měla právnická osoba navzdory tomu příležitosti odhalit posuzované pochybení? Bylo pochybení, které vedlo ke spáchání trestného činu, **projevem zjevného rizika**? Jestliže ano, jaká opatření přijala právnická osoba k minimalizaci tohoto rizika? Byla v návaznosti na pochybení, která vedla ke spáchání trestného činu, provedena analýza a náprava vnitřních příčin pochybení? Jaké **konkrétní změny učinila právnická osoba pro snížení rizika**, že se tytéž nebo obdobné problémy neobjeví i v budoucnosti?
- 13.** Pomůcka: Pochybení bylo odhalitelné na základě zprávy auditora identifikující nedostatky v oblasti kontroly, upozornění, stížnosti nebo šetření týkající se podobného problému.
- 14.** Již v tomto kroku bývá vhodné se dotázat též na proces **hodnocení compliance rizik**. Cílem je zjistit, zda je hodnocení rizika aktuální a podléhá pravidelnému přezkumu.
- 15.** Nabízí se položit následující otázky: Provedla právnická osoba **analýzu trestněprávních rizik**? Jakým způsobem? Kdy naposledy? Co bylo důvodem,

pro její aktualizaci? **Kdo** ji prováděl a jakou **metodou**? Jakou kvalitu má výstup z této analýzy (odbornost, kvalifikovanost)?

16. Pomůcka: Vypělý kontrolní systém je odstupňovaný podle závažnosti rizik (pravděpodobnosti vzniku a velikosti následku), na které svými opatřeními cílí. Je nasnadě, že pokud šlo o předvídatelné a pravděpodobné jednání s významným dopadem na chráněný veřejný zájem, nebude bez dalšího postačovat prosté spoléhání se na odpovědný přístup zaměstnanců, resp. osob ve vedoucím postavení.
17. **Poté by se měl státní zástupce zaměřit, jaké prostředky měla právnická osoba reálně k dispozici, resp. mohla mít, aby zabránila spáchání předmětného trestného činu. Posoudí se přitom opatření jak prevenční, tak detekční a reakční povahy.**

Pilíř prevence

18. Cílem je vyhodnotit, jak právnická osoba seznámila zaměstnance a další osoby, které používá k činnosti, s jejich pracovními povinnostmi, ověřovala si porozumění těmto povinnostem a kontrolovala jejich dodržování. Vhodným důkazem jsou **vnitřní předpisy** spolu s průkazným seznámením se s tímto předpisem u relevantních zaměstnanců a dalších osob. Je potřeba obstarat zejména takové vnitřní předpisy, které upravují postupy pro oblast, v níž došlo ke spáchání trestného činu. Dále je potřeba obstarat **záznamy o provedených školeních**, včetně dokladu o absolvování školení a ověření znalostí na nich získaných, zpravidla formou úspěšného zvládnutí závěrečného testu. Elektronická školení (e-learning) tyto funkcionality standardně nabízí. V případě prezenčních školení lze doložit např. certifikátem deklarujícím úspěšné absolvování školení. V pochybnostech bude vhodné posoudit obsah školení a jeho formu (případně i interview zaměstnanců). Nabízí se otázky: **Existují vnitřní předpisy upravující oblast, v níž došlo k pochybení? Obsahují srozumitelné, určité a adresné povinnosti a zákazy pro zaměstnance? Zakázala** právnická osoba jednání, které vedlo ke spáchání trestného činu (zejména v činnostech, které vyžadují specifickou odbornost pro rozpoznání protiprávnosti u těch jednání, jež u určitých skupin osob nemusí být bez náležitého proškolení vnímána jako protiprávní – některá jednání v nekalé soutěži, porušování pravidel hospodářské soutěže). Jak je řešena tzv. šedá zóna – etická dilemata? Byli s nimi zaměstnanci prokazatelně **seznámeni**? Byli **proškoleni**? Jak si právnická osoba ověřila, že zaměstnanci **porozuměli svým povinnostem**? Může to právnická osoba **doložit**?
19. Pomůcka: Vnitřní předpis představuje interní normativní akt, který je závazný dovnitř právnické osoby, a v němž se upravuje právní vztah mezi korporací, která jej vydala, a osobou, která se k ní nachází v zaměstnaneckém, služebním, profesním či obdobném poměru. Tak např. půjde o zakladatelskou listinu, stanovy (představují základní právní rámec fungování právnické osoby, včetně postavení a pravomoci jejích orgánů), organizační řád (definuje strukturu a řízení v právnické osobě, včetně pravomoci a odpovědnosti osob), pracovní řád (rozvádí práva a povinnosti zaměstnanců, resp. osob v obdobném postavení, které vyplývají z obecně závazného normativního právního aktu), podpisový řád (definuje způsob jednání a podepisování jménem právnické osoby navenek) apod. Orgány činné v trestním

řízení by se měly zaměřit na zkoumání souladu pro trestní věc rozhodných vnitřních předpisů s právními předpisy závaznými pro příslušnou právnickou osobu, srozumitelnost vnitřních předpisů, jejich vzájemnou provázanost a adresnost stanovených odpovědností.

- 20.** Je vhodné zaměřit pozornost též **na faktické fungování právnické osoby**,³⁴ zda způsobem organizace práce, nastavenými cíli, systémem odměňování, pobídkami, demonstrováním žádoucího chování podporovala a prosazovala dodržování povinností zaměstnanců, nebo naopak, zda tyto faktory fakticky pobízely, nebo v extrémních případech i nutily zaměstnance porušovat stanovené povinnosti a tím přispěly ke spáchání trestného činu. V této souvislosti je potřeba zohlednit i **nepsaná pravidla** a zjistit, jak korespondují s těmi psanými, resp. oficiálně prezentovanými ze strany vrcholového vedení právnické osoby.
- 21.** Nabízí se položit následující otázky: **Jakým způsobem nejvyšší vedení právnické osoby slovním vyjádřením a svým jednáním podporovalo pochybení, která vedla ke spáchání trestného činu**, nebo před nimi naopak varovalo? Jak právnická osoba kontrolovala chování členů orgánů společnosti? Jakým způsobem představuje nejvyšší vedení model správného chování vůči svým podřízeným? Jak v praxi byla **demonstrována žádoucí jednání**?
- 22.** Pomůcka: Je možné se zeptat zaměstnanců na různých organizačních úrovních, jak vnímají compliance kulturu svého zaměstnavatele, jak důvěřují v prosazování compliance pravidel na všech úrovních řízení, včetně vrcholového vedení.
- 23. Odpovědnost za organizaci compliance.** Nabízí se položit následující otázky: **Komu je v právnické osobě svěřena compliance agenda** (agenda spojená s dodržováním souladu činnosti právnické osoby s právními a dalšími povinnostmi)? **Jakou roli** měla tato osoba při hodnocení rizik, nastavení souvisejících opatření, školení a rozhodování týkajících se daného pochybení? Jak byla zajištěna odbornost a nezávislost výkonu kontrolní činnosti těchto osob? Vznegli někdy tito pracovníci nebo pracovníci s jinými kontrolními funkcemi (např. z oddělení právního, finančního či auditu) **dotaz či pochybnosti** v oblasti, kde k pochybení došlo? Pokud ano, jak bylo na ně reagováno? **Jaké typy informací mělo nejvyšší vedení k dispozici při výkonu dohledu nad oblastí, v níž došlo k pochybení**? Jak na tyto informace reagovalo?
- 24.** Pomůcka: Za soulad fungování právnické osoby se všemi právními a dalšími převzatými povinnostmi má vždy statutární orgán, nicméně výkonem této agendy může pověřit osobu uvnitř nebo vně právnické osoby. U velkých právnických osob je touto činností pověřen compliance officer s dostatečnou úrovní odbornosti

³⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2019 sp. zn. 7 Tdo 110/2019: „(...) bylo zjištěno, že etický kodex obviněné je pouhým formálním aktem, jehož dodržování nebylo vynucováno jakýmkoli prostředky. (...) přičemž samotná firemní kultura popírala pravidla v tomto kodexu zakotvená. K tomu Nejvyšší soud může pouze stručně dodat, že pro naplnění exkulpačního důvodu nepostačuje, pokud jsou uvedena opatření ve společnosti pouze „na papíře“, musí být zabezpečeno jejich faktické naplňování, kontrola přijatých opatření a vyhledávání jejich porušování, což v tomto případě prokazatelně nebylo. Z dokazování provedeného soudy nižších stupňů je zcela zřejmé, že v obchodní společnosti docházelo k porušování pravidel bez jakékoli adekvátní reakce ze strany jednatelů či jiných osob odpovědných za řádný chod právnické osoby. Z těchto důvodů nebylo možné obviněnou zprostit trestní odpovědnosti za trestné jednání.“

a nezávislosti. Lze se setkat i s modelem smluvního zajištění agendy vnějším expertním poradcem, a to zejména u menších právnických osob nebo zajištění provozu etické linky či jiného whistleblowing systému prostřednictvím externího důvěryhodného profesionála poskytujícího specializované služby.³⁵ Je proto třeba se ujistit o kompetentnosti a nezávislosti takové osoby (viz předchozí kapitola). Očekává se, že tato osoba byla zapojena **do všech procesů**, a to počínaje identifikací rizik až po vyhodnocení nápravných opatření.

Pilíř detekce

- 25. Cílem je posoudit adekvátnost a účinnost opatření, která měla právnická osoba zavedena pro oblast, v níž došlo k pochybení. Dokazování se soustředí na zjištění, zda byly pro danou činnost předepsané nějaké formy kontroly.** Mohou vyplývat ze zákona nebo z uznávaných profesních, technických standardů a norem, anebo byly zavedeny vzhledem k významu rizika spojeného s činností právnické osoby. Vedle kontrol je v rámci detekce velmi účinným opatřením **možnost nahlásit podezření na protiprávní jednání**. Velké právnické osoby budou nejspíše disponovat systémem pro hlášení (etická linka, whistleblowing), zatímco menší právnické osoby mohou spoléhat na možnost neformálního postupu. V každém případě je nezbytným předpokladem **znalost zaměstnanců o takové možnosti a jejich důvěra v tento systém**. O kvalitě a funkčnosti tohoto systému budou svědčit spíše **nepřímé důkazy**, jako je počet hlášení, způsob jejich vypořádání, propagace postupů, dostupnost linky apod.
- 26.** Je možné si klást zejména otázku: Bylo pochybení **zjištěno vlastní činností** právnické osoby (např. na základě podnětu z etické linky nebo kontrolním hlášením)?
- 27.** Pomůcka: Pokud k odhalení pochybení došlo vlastní činností právnické osoby, svědčí to o existenci funkčních detekčních opatření. Příkladem může být podnět na etickou linku, výstup ze systému, který poukazuje na nestandardní postup (tzv. red flag), výstup z kontroly apod.

Pilíř reakce

- 28. Státní zástupce se následně zabývá reakcí právnické osoby na trestný čin. Cílem je posoudit adekvátnost postupu právnické osoby na vzniklé pochybení.**
- 29.** Je možné si klást zejména následující otázky: Bylo provedeno interní šetření a s jakým výsledkem? Jaká nápravná a disciplinární opatření přijala právnická osoba v reakci na pochybení a kdy k nim došlo?
- 30.** Pomůcka: O vspělosti reaktivních opatření svědčí, že právnická osoba z vlastního podnětu a bez zbytečného odkladu po jeho zjištění provede prošetření okolností, které vedly k pochybení. Přijme nápravná opatření, včetně **případných disciplinárních opatření**. Zde je potřeba zohlednit i účelnost případného využití principu netrestání. Dále je vhodné se zaměřit na to, zda a jaká byla přijata opatření vůči vedoucím zaměstnancům, pod jejichž dohledem nastalo pochybení.

---

³⁵ Srov. KASTIEL, K. Elements of an Effective Whistleblower Hotline. Harvard Law School Forum on Corporate Governance. Dostupné z: <https://corpgov.law.harvard.edu/2014/10/25/elements-of-an-effective-whistleblower-hotline/>.

Druhý krok: Vyhodnocení obecného přístupu právnické osoby k řízení compliance rizik

- 31.** Aby mohl být učiněn spolehlivý závěr ve smyslu § 8 odst. 5 ZTOPO, že právnická osoba vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu osobami uvedenými v § 8 odst. 1 ZTOPO zabránila, **je třeba podrobněji nahlédnout do fungování celé právnické osoby.** Jde o to učinit si představu o řízení právnické osoby, její vnitřní kontrole, schopnosti adekvátně reagovat na zjištěné problémy **obecně** a stejně tak **konkrétně v případech páchaní protiprávních činů** v jejím zájmu a v rámci její činnosti.³⁶ **Pozornost je nutné soustředit na kvalitu řízení a správy právnické osoby a funkčnost jejího CMS.**
- 32.** **Bude potřeba získat poznatky, na jejichž základě lze uspokojivě prokázat funkčnost CMS.** Pozornost je vhodné soustředit k následujícím faktorům, které poukazují na nesprávné fungování CMS, resp. jeho dílčích opatření.
- 33.** Pomůcka: Mezi nejčastější indikátory nefunkčních CMS patří:
- hodnocení rizik je formální, není posuzováno se znalostí vnitřních procesů, hodnocení nezohledňuje celou činnost/organizaci právnické osoby;
  - vnitřní předpisy jsou neaktuální, nepřehledné, soustava předpisů je příliš složitá, neprovázaná, předpisy a jejich aktualizace nejsou dostupné, zaměstnanci nemají fakticky šanci se orientovat ve všech povinnostech, které se na ně vztahují;
  - nedostatečné personální vybavení (nezkušený odpovědný zaměstnanec, compliance funkce bez příslušného materiálního a personálního zázemí);
  - nedostatečné pravomoci compliance funkce (chybí přímá odpovědnost statutárnímu orgánu), compliance officer se neúčastní jednání nejvyššího vedení či není vybaven dostatečnou organizační nezávislostí;
  - nedostatečná komunikace – většina zaměstnanců netuší, co má compliance officer na starosti a co se od nich v rámci compliance pravidel očekává;
  - nedostatečný nebo nesprávný „*tón shora*“ – vrcholový management svým přístupem kompromituje přijatá pravidla compliance, zaměstnanci systému CMS nedůvěřují;
  - absence důvěrného a účinného systému pro hlášení a odborné prošetřování protiprávních jednání, etická linka omezená jen na oznamování některých typů nekalých jednání;
  - žádná hlášení porušení protiprávního jednání i přes existenci etické linky;
  - chybějící pravidla pro šetření a vyhodnocování incidentů, incidenty jsou prošetřovány nekompetentní osobou;
  - audit pouze mechanický, formalistický;
  - slepá implementace CMS mateřské zahraniční společnosti bez zohlednění lokálních rizik a zákonných požadavků;
  - nevyvozování důsledků z protiprávního jednání;
  - hodnocení účinnosti CMS je mechanické, není založeno na průběžných informacích ze systémů a procesů v rámci organizace právnické osoby, nezohledňuje klíčová rizika, jakož i nastalá pochybení.

³⁶ Viz usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 9. 3. 2017 sp. zn. 6 To 7/2017.

34. Mimo výše uvedeného je možné si klást následující otázky. **Hodnocení rizik:** Jakým způsobem právnická osoba identifikuje a hodnotí rizika, zejména rizika plynoucí z porušení právních předpisů? Jak často aktualizuje hodnocení rizik a přehodnocuje svoje postupy, předpisy a praxi v oblasti compliance? Compliance expertíza a organizace compliance: Jak je zajišťována dostatečná a **kvalifikovaná expertíza** pro oblast etiky a compliance nejen na úrovni centrálních útvarů, ale i v jednotlivých provozech? Kdo vykonává **dohled nad CMS**? Má **compliance officer nebo osoba odpovědná za řízení rizik přímý kontakt na statutární orgán** a jak často mu reportuje? Kdo stanovil podmínky odměňování/bonusů/zvyšování platů/náboru/ukončování pracovního poměru zaměstnanců compliance? Jak zajišťuje společnost jejich **nezávislost**? Pokud právnická osoba **vyvedla veškeré své funkce compliance** nebo jejich část na třetí osobu (externího dodavatele), co bylo důvodem pro tento krok? Jakou úroveň přístupu má externí dodavatel k informacím společnosti? Jak je hodnocena efektivita procesu outsourcingu? **Neustálé zlepšování:** Jakým způsobem je **ověřována účinnost CMS**? Jak je nastaven reporting pro statutární orgán? Je prováděn **audit CMS**? Kdo jej provádí? Je tato osoba nebo útvar způsobilý provádět nezávislý dohled CMS? **Motivace k plnění compliance cílů:** **Jsou výkonové ukazatele vrcholového vedení společnosti (KPI) navázány na plnění compliance cílů**? Jak je **hodnocen výkon ostatních zaměstnanců** – je hospodářský výsledek jediným hodnotícím ukazatelem při stanovení odměny zaměstnanců nebo se do hodnocení promítá i chování podle pravidel a standardů? **Disciplinární opatření:** **Jaké disciplinární případy již právnická osoba řešila** (např. počet a typy disciplinárních řízení) a s jakým výsledkem? **Fúze a akvizice:** Jak probíhá **kontrola na compliance rizika ve vztahu k nabývané, resp. slučované korporaci** a kdo ji provádí? Jak jsou funkce compliance zapojeny do procesu fúze, akvizice a integrace?

Třetí krok: Vyhodnocení přístupu právnické osoby k plnění dalších závazků

- 35.** Cílem tohoto kroku je posoudit, jak právnická osoba z dlouhodobého hlediska přistupuje k plnění svých povinností.
- 36.** Nabízí se posoudit **plnění daňových povinností, odvodů na sociální a zdravotní pojištění, výsledky kontrol státních orgánů, reakce na další zjištění** apod. Rovněž lze vyhodnotit plnění **povinností zveřejňovat informace ve veřejných rejstřících** a jejich aktuálnost, plnění reportingových povinností vůči regulátorovi.
- 37.** Pomůcka: Do širšího kontextu lze zařadit i obezřetný přístup právnické osoby k řízení vztahů s třetími stranami, byť po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. je přičitatelnost jednání těchto osob limitovaná. Nicméně právnická osoba je odpovědná za řádný výběr osoby, kterou právnická osoba použila k výkonu své činnosti. Lze pokládat následující otázky: Jak odpovídají procesy řízení vztahů s třetími stranami povaze a úrovni identifikovaného podnikatelského rizika? Jak je tento proces integrován do příslušných procesů řízení zakázek a dodavatelů?

Závěr

1. NSZ vnímá složitost a mnohotvárnosti compliance rizik v kontextu předcházení vzniku trestní odpovědnosti právnických osob, jakož i vyhodnocování opatření v této souvislosti přijímaných. Zvládnutí takové komplexní problematiky vyžaduje průběžné vzdělávání a osvojování příkladů z dobré praxe. Pro navazující studium lze využít odborné prameny a soudní rozhodnutí, na které se v textu odkazuje. Rovněž se nabízejí semináře tematicky orientované na trestní odpovědnost právnických osob, které pořádá Justiční akademie pro státní zástupce a další justiční pracovníky.
2. Vývoj mezinárodních standardů a české judikatury potvrzuje zvolený přístup NSZ k vyhodnocování požadavků na obsah a strukturu compliance management systémů. NSZ problematiku § 8 odst. 5 ZTOPO a souvztažné trestní odpovědnosti právnických osob bude nadále sledovat s předpokladem zpracování dalších aktualizací.

***